EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 18.10.2022
COM(2022) 547 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Stanje energetske unije 2022

(v skladu z Uredbo (EU) 2018/1999 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov)

1. UVOD IN POUDARKI

Poročilo o stanju energetske unije vključuje pregled najnovejšega razvoja politike in opis doseženega napredka na ravni Unije pri doseganju ciljev energetske unije, vključno z energetskimi in podnebnimi cilji Unije za leto 2030. **V izdaji poročila za leto 2022 je ocenjen odziv energetske politike EU na trenutno energetsko krizo** ter so obravnavani njegov obseg, predvideni učinki in doslednost. Temu poročilu so priloženi predlogi, v katerih so obravnavane cene energije in zanesljivost oskrbe z energijo že pred to zimo.

Neizzvana in neupravičena vojaška agresija Rusije proti Ukrajini je spodnesla trge energije ter po vsem svetu povzročila nestanovitnost cen in energetsko negotovost z učinki in posledicami za energetski sistem EU. EU in države članice **so v procesu dinamičnega preoblikovanja svojih energetskih strategij**, tako da bodo izražale novo geopolitično realnost in obravnavale potrebo po cenovno dostopni energiji. To vključuje okrepljene ukrepe za povečanje oskrbe s plinom iz zaupanja vrednih partneric EU. **Rekordno visoke cene energije** od druge polovice leta 2021 so se zaradi konflikta še bolj zvišale, saj Rusija izsiljuje z oskrbo z energijo, nanje pa so močno vplivale tudi rekordno visoke poletne temperature. Nujno je čim prej[1] in precej pred koncem tega desetletja[2] **pospešiti prehod na čisto energijo in odpraviti odvisnost od ruske energije**.

Nov ključni element odziva evropske politike na te razmere, kakršnih še ni bilo, je **načrt REPowerEU**[3], ki ga je Komisija predložila maja 2022 in temelji na celovitem izvajanju evropskega zelenega dogovora. Načrt, ki je bil sprejet s skupnim sporočilom o zunanjem sodelovanju EU na področju energije[4], vključuje sklop celostnih ukrepov za **varčevanje z energijo**, **diverzifikacijo in zagotovitev oskrbe z energijo**, **spodbujanje uvajanja energije iz obnovljivih virov** ter **pametno združevanje naložb in reform**. V načrtu REPowerEU so zastavljeni ambicioznejši cilji kot v zakonodajnih predlogih **„Pripravljeni na 55“** na področju energijske učinkovitosti in obnovljivih virov energije, ki so trenutno v napredni fazi zakonodajnih pogajanj.

Pred načrtom REPowerEU je bil predložen predlog **uredbe o skladiščenju plina**[5]**,** ki sta ga sozakonodajalca sprejela 27. junija 2022, aprila 2022 pa je bila vzpostavljena **platforma EU za nakup energije**. Hitro so mu sledila nujna posredovanja, vključno s sporočilom **„Varčujmo s plinom za varno zimo“**[6], **novim zakonodajnim instrumentom** in **evropskim načrtom za zmanjšanje povpraševanja po plinu**, da bi se povpraševanje po plinu v Evropi do naslednje pomladi zmanjšalo za 15 %, ter predlogom **uredbe o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije**[7], o katerem je bil sprejet politični dogovor na izredni seji Sveta za energijo dne 30. septembra. Priloga I vsebuje pregled ukrepov, sprejetih zaradi rasti cen energije od oktobra 2021.

V poročilu o stanju energetske unije iz leta 2022 je poudarjeno, da bo **energetska unija** prispevala k pospešitvi izvajanja evropskega zelenega dogovora, spodbuditvi energetske

[1] Izjava iz Versaillesa voditeljev držav in vlad (10. in 11. marec 2022), str. 5, sklepi Evropskega sveta z dne 24. in 25. marca 2022, točka 15.
[2] Sporočilo o načrtu REPowerEU (COM(2022) 108 final, 8. marec 2022), str. 2.
[3] COM(2022) 230 final.
[4] JOIN(2022) 23 final.
[5] COM(2022) 135 final.
[6] COM(2022) 360 final.
[7] COM(2022) 473 final.

varnosti in cenovne dostopnosti energije ter uporabe energije iz obnovljivih virov in podpori prihrankom energije ter ukrepom za energijsko učinkovitost. Obravnavani so tudi podpora EU sosednjim državam in nova partnerstva, sklenjena za pospešitev svetovnega zelenega in pravičnega energetskega prehoda.

Komisija skupaj s tem poročilom objavlja strnjene energetske preglede za posamezne države članice, ki dajejo celovit pregled njihovih energijskih razmer. Kmalu bodo objavljene priloge k poročilu o stanju energetske unije iz leta 2022:

- poročilo o subvencijah za energijo v EU za leto 2022;
- poročilo o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2022;
- poročilo za leto 2022 o doseganju ciljev glede energije iz obnovljivih virov za leto 2020;
- poročilo za leto 2022 o doseganju ciljev glede energijske učinkovitosti za leto 2020;
- smernice o delitvi stroškov in koristi v okviru projektov čezmejnega sodelovanja na področju energije iz obnovljivih virov;
- poročilo o uspešnosti podpore za električno energijo iz obnovljivih virov, dodeljene z razpisnimi postopki;
- poročilo o napredku na področju konkurenčnosti tehnologij čiste energije;
- poročilo o kakovosti goriv;
- poročilo o delovanju trga ogljika (sistem trgovanja z emisijami).

Stanje energetske unije leta 2022 – ključne ugotovitve

- ***Trenutne visoke in nestanovitne cene energije vplivajo na odjemalce*** *v vseh državah članicah EU, in sicer ne le na gospodinjstva z nizkimi dohodki, ampak tudi na gospodinjstva z nižjimi srednjimi dohodki, MSP in industrijske panoge. Med letoma 2019 in 2022 se je delež izdatkov za energijo[8] v državah članicah EU v povprečju povečal za več kot tretjino, v nekaterih državah pa se je skoraj podvojil[9]. Po podatkih Eurostata približno 35 milijonov državljanov EU (približno 8 % prebivalstva EU) leta 2020 ni moglo ustrezno ogrevati svojih domov. Zviševanje cen energije, ki se je začelo leta 2021 in zaostrilo z invazijo Rusije na Ukrajino februarja 2022, je skupaj z vplivom krize zaradi pandemije COVID-19 verjetno poslabšalo že tako težek položaj številnih državljanov EU.*

- ***Vse države članice so sprejele ukrepe za obravnavanje višjih cen energije****. Da bi se preprečila kriza, so bili sprejeti nacionalni ukrepi, povezani z* ***zbirko orodij Komisije „Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo“ iz oktobra 2021[10]****. Tako so bile na primer določene regulirane cene/socialne tarife, za zasebne in poslovne odjemalce (vključno z MSP in industrijo) pa so bili uvedeni energijski kuponi in začasne subvencije. Znižanje z energijo povezanih davkov in omrežnih tarif sta dodatna ukrepa, ki so ju države članice sprejele za ublažitev vpliva višjih cen energije na končnega odjemalca. V več primerih so to subvencije za fosilna goriva, kar bo verjetno vplivalo na cilje in zaveze EU.*

[8] To ne vključuje stroškov za prevoz goriva.
[9] Evropska komisija (v pripravi): Poročilo o cenah in stroških energije za leto 2022.
[10] COM(2021) 660 final.

- **Do srede oktobra so bila skladišča plina v EU nad 91-odstotno napolnjena**. *V štirinajstih državah članicah je napolnjenost skladišč s plinom do 5. oktobra 2022 že nad 80 % in je precej pred 80-odstotnim ciljem do 1. novembra 2022.*

- ***Delež ruskega plina iz plinovodov v uvozu plina v EU se je z 41 %** v letu 2021 zmanjšal **na 9%** v septembru 2022. Utekočinjeni zemeljski plin (**UZP) je zdaj ključni vir oskrbe** in znaša **32 % celotnega neto uvoza plina EU**.*

- *Leta 2021 **so se subvencije za nafto, premog in plin nekoliko povečale**, subvencije za proizvodnjo električne energije iz fosilnih goriv pa so se zmanjšale, pri čemer so subvencije za fosilna goriva na splošno ostale razmeroma nespremenjene. **Subvencije za energijo iz obnovljivih virov** so se leta 2020 povečale za 7 % in **se leta 2021 nekoliko zmanjšale**. **Subvencije za energijsko učinkovitost** so se leta 2020 zmanjšale, vendar **so se leta 2021 ponovno povečale**.*

- ***EU je znatno presegla cilj zmanjšanja emisij do leta 2020**, določen v okviru Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja, pri čemer je leta 2020 v EU dosegla 32-odstotno zmanjšanje domačih neto emisij toplogrednih plinov (brez LULUCF[11]). Po začasnih ocenah se pričakuje, da se bodo emisije leta 2021 ponovno povečale, vendar se v primerjavi z ravnmi pred pandemijo še vedno zmanjšujejo.*

- ***EU je presegla cilje glede energijske učinkovitosti in energije iz obnovljivih virov za leto 2020**. Poraba končne energije in poraba primarne energije sta bili za 5,4 % oziroma 5,8 % nižji od ciljev za leto 2020. EU je pri bruto porabi končne energije dosegla 22,1-odstotni delež energije iz obnovljivih virov in tako presegla 20-odstotni delež, ki je bil kot cilj določen v okviru direktive o energiji iz obnovljivih virov iz leta 2009.*

- *V letih 2019 in 2020 **se je s povečanjem uporabe energije iz obnovljivih virov nadomestilo približno 155,6 Mtoe oziroma 164,6 Mtoe fosilnih goriv**. To pomeni, da je EU leta 2019 s **preprečevanjem uporabe fosilnih goriv** prihranila **43,5 milijarde EUR**, leta 2020 pa **34,6 milijarde EUR**.*

- ***EU je** od maja do avgusta 2022 **rekordnih 12 % svoje električne energije proizvedla iz sončne energije**, **13 % pa iz vetrne energije**. Glede na prve kazalnike **bo leto 2022 rekordno leto za evropski trg sončne fotovoltaične energije**, saj bo letna rast uporabe na največjih trgih držav članic EU znašala med 17 in 26 %. Kljub temu **se je proizvodnja električne energije iz vodnih virov poleti 2022 zmanjšala s 14 % na 11 %** v primerjavi s prejšnjimi leti, kar je posledica nizkih vodostajev rek in zbiralnikov zaradi suše.*

- ***Delež obnovljivih virov v mešanici električne energije naj bi se s 37 % leta 2021 povečal na 69 % leta 2030**. Da bi se ta proces pospešil, je treba prednostno obravnavati **zamudne postopke izdaje dovoljenj, vprašanja v zvezi z vključevanjem v omrežje** in **težave v dobavnih verigah**.*

- *EU je ohranila vodilno vlogo v raziskavah na področju čiste energije, pri čemer države članice stalno povečujejo javne naložbe v raziskave in inovacije, EU pa je potrdila vodilni položaj na področju tehnologij, kot so vetrne elektrarne na morju. Vendar je za*

[11] Raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo.

*povečanje konkurenčnosti EU potrebnih **več javnih in zasebnih naložb v raziskave in inovacije**, treba pa je izvajati tudi **dejavnosti širjenja in uvajanja**.*

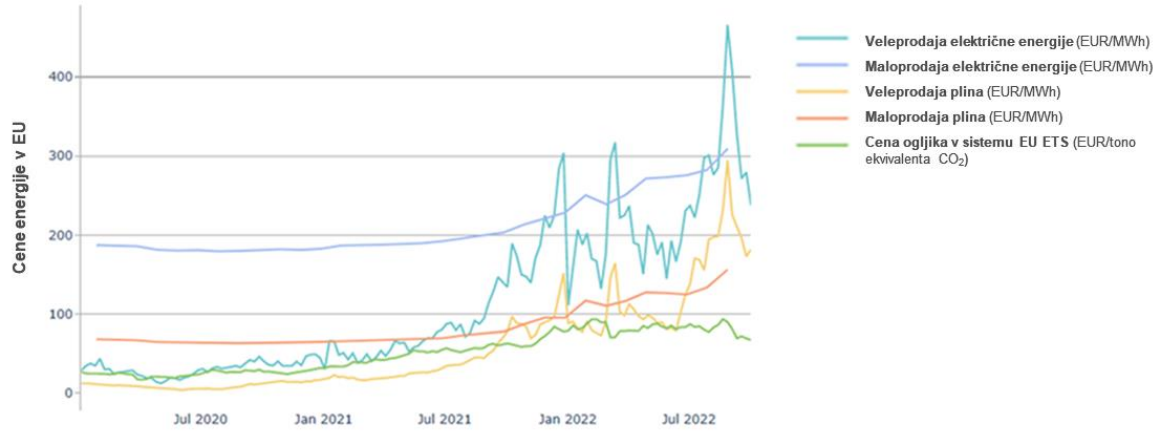
- *Znatno so se **povečale možnosti financiranja v evropsko vodikovo vrednostno verigo na ravni EU in nacionalni ravni**. V okviru mehanizma pomembnih projektov skupnega evropskega interesa je bilo 10,6 milijarde EUR javnih naložb v vodikovo vrednostno verigo odobrenih kot pobuda za privabljanje zasebnih naložb v sektor vodika. V okviru mehanizma za okrevanje in odpornost bo za podporo projektom na področju vodika na voljo približno 10,6 milijarde EUR. Proizvajalci elektrolizatorjev v Evropi so se zavezali, da bodo **za desetkrat povečali svoje zmogljivosti za proizvodnjo elektrolizatorjev, tj. na 17,5 GW do leta 2025.***

- ***Države članice izvajajo ukrepe za povečanje energijske učinkovitosti v vseh sektorjih**. V industriji morajo zdaj podjetja v nekaterih primerih izvajati priporočila glede energetskega pregleda, če je amortizacijsko obdobje krajše od petih let. Z ukrepi za uporabo odpadne toplote se izkorišča velik potencial za prihranke. Države članice izvajajo ukrepe za energijsko prenovo, vključno s programi, namenjenimi socialnim stanovanjem in odpravljanju energijske revščine ter posodobitvi javnih stavb, predvsem šol, univerz in zdravstvene infrastrukture.*

2. IZBOLJŠANJE ENERGETSKE VARNOSTI, DIVERZIFIKACIJA IN POSPEŠEVANJE EVROPSKEGA ZELENEGA DOGOVORA

Cene plina in električne energije so v letu 2022 dosegle rekordno raven. V zadnjem letu so cene električne energije v Evropi hitro narasle in so precej višje, kot so bile v zadnjih desetletjih. Ta dinamika je neločljivo povezana z visoko ceno plina, zaradi katere se zvišuje cena električne energije, proizvedene v plinskih elektrarnah. **Cene so se začele hitro zviševati v drugi polovici leta 2021**, ko se je svetovno gospodarstvo po rahljanju omejitev zaradi COVID-19 okrepilo. Stanje se je nato še poslabšalo zaradi ruske invazije na Ukrajino.

Hkrati **so bile ravni proizvodnje električne energije v EU nižje od običajnih**. Zaradi **rekordnih temperatur to poletje** se je povečal odjem energije za hlajenje, suše (izziv za proizvodnjo v hidroelektrarnah) in visoke temperature vode (izziv za jedrsko proizvodnjo) pa so povečale pritisk na proizvodnjo električne energije. **Ekstremne vremenske razmere in posledice le-teh za vodo so torej prispevale k pomanjkanju energije in njenim visokim cenam**, to pa je breme za odjemalce, podjetja in industrijo ter zavira gospodarsko okrevanje. Dodatni pritiski pri dobavi, ki vplivajo na cene energentov in prehrambenih surovin, prispevajo k **svetovnim inflacijskim pritiskom, kar zmanjšuje kupno moč gospodinjstev** in spodkopava gospodarstvo.

Slika 1. Veleprodajne in maloprodajne cene plina in električne energije ter cene ogljika v EU. Viri: Platts, VaasaETT.

Svet za energijo je 30 septembra v rekordnem času sprejel politični dogovor o predlogu **uredbe Komisije o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije** z dne 14. septembra. V uredbi je določen **cilj za splošno zmanjšanje povpraševanja po električni energiji** pri vseh odjemalcih, ki je osredotočen na zmanjšanje povpraševanja ob urah, ko so cene najvišje, določena pa sta tudi **zgornja meja prihodkov za podmejne tehnologije** in **solidarnostni prispevek od presežnega dobička**, ustvarjenega z dejavnostmi v sektorjih nafte, plina, premoga in rafinerij. Države članice bi zbrale te **prihodke** in jih **prerazporedile odjemalcem energije**, zlasti **ranljivim gospodinjstvom, močno prizadetim podjetjem**, vključno z MSP, in **energijsko intenzivnim panogam**. Poleg tega uredba razširja nabor orodij o cenah energije, ki je na voljo državam članicam za pomoč odjemalcem ter s katerim bi se omogočile regulirane cene električne energije, nižje od stroškov, in regulirane cene razširile tako, da bi zajele tudi mala in srednja podjetja.

Poleg tega ukrepa za znižanje cen električne energije je Komisija 18. oktobra predlagala sklop ukrepov za **ublažitev cen zemeljskega plina in krepitev solidarnosti med državami članicami**. Komisija je predlagala, da bi EU dali na voljo pravna orodja **za skupno nabavo plina**, zagotovili pretok plina, kjer je potreben, in okrepili zmožnost EU za hiter odziv v izrednih razmerah z določitvijo **privzetih pravil za dvostranske sporazume o solidarnostni pomoči** za tiste države članice, ki ji še niso sklenile. Z ublažitev cen plina bi agencija ACER dobila nalogo, da določi **novo, dopolnilno referenčno ceno za nabave UZP**. Poleg tega je Komisija predlagala, da bi v odziv na sedanjo energetsko krizo vzpostavili mehanizem omejevanja cen preko TTF, glavne evropske borze plina, ki bi ga uporabili po potrebi.

Komisija pozorno spremlja napredek **tekočih ocen zadostnosti, ki bi morale zagotoviti pregled konkretnih tveganj za to zimo,** in o njem razpravlja z državami članicami. Te ocene temeljijo na najnovejših meritvah in stanju virov proizvodnje pozimi ter ukrepih, potrebnih za obravnavanje konkretnih tveganj. Taki ukrepi bi morali v celoti upoštevati notranji trg, saj čezmejna trgovina ni le ključni element notranjega trga, ampak tudi ključna značilnost evropske solidarnosti na področju električne energije in plina. Zato lahko vsaka neupravičena omejitev ogrozi zanesljivost oskrbe z električno energijo v državah članicah, regijah in EU.

2.1 OSKRBA Z ENERGIJO

Rusija od začetka invazije na Ukrajino manipulira dobave plina, da bi spodkopala solidarnost EU in energetsko varnost. Na splošno delno ali popolno **zmanjšanje oskrbe neposredno vpliva na 13 držav članic**[12], pri čemer **pet držav članic** (Bolgarija, Poljska, Litva, Latvija in Finska) **ne prejema več ruskih dobav plina**. **Podjetje Gazprom je postopno zmanjševalo pretok plina** preko Severnega toka 1 in ga do začetka septembra popolnoma ustavilo, zadnji incidenti v zvezi s Severnim tokom 1 in Severnim tokom 2 pa so bili za EU ponovno opozorilo, da mora okrepiti zanesljivost oskrbe z energijo in povečati pripravljenost na obvladovanje scenarijev resnih motenj. Energetski sistem EU je trden, tudi kar zadeva hibridne grožnje. Poleg zanesljivosti oskrbe z energijo pa je treba nadaljevati delo v zvezi z zaščito kritične infrastrukture in kibernetsko varnostjo. Zaradi nenehnih manipulacij **dobave plina** v EU se je znatno zmanjšal delež uvoza po plinovodih iz Rusije. Medtem ko je Ruska federacija leta 2021 dobavila 41 % uvoza zemeljskega plina v EU**, se je uvoz ruskega plina po plinovodih do septembra 2022 zmanjšal na 9 %**.

Z izvajanjem načrta REPowerEU in zunanje energetske strategije EU se je stalno zmanjševanje oskrbe iz Rusije od začetka vojne nadomestilo s povečanjem alternativne oskrbe s plinom, kar so omogočila uspešna prizadevanja za navezovanje stikov z našimi mednarodnimi partnerji. Med januarjem in julijem se je neruska dobava utekočinjenega zemeljskega plina (UZP) povečala za 19 milijard kubičnih metrov, dobava po plinovodih pa za 14 milijard kubičnih metrov. **UZP je zdaj ključni vir oskrbe in znaša 32 % skupnega neto uvoza plina**. Norveška in ZDA sta glavna dobavitelja EU.

Komisija se je tudi odločila, da bo ukrepala v zvezi s pomembnim vidikom pripravljenosti na zimo: **skladiščenjem plina**. V uredbi o skladiščenju plina je določen cilj, da se do novembra 2022 zagotovi vsaj 80 % plina v skladiščih. Danes je **raven napolnjenosti skladišč plina v EU** do srede oktobra že presegla 91 %, 14 držav članic pa je do 5. oktobra 2022 že preseglo 80 %. Vse države članice sledijo začrtanim potekom skladiščenja, Komisija pa za zagotovitev, da nobena država članica ne bo imela težav pri doseganju teh ciljev, nadaljuje delo v zvezi z izvajanjem uredbe.

Na oskrbo EU z električno energijo so vplivale tudi nekatere druge motnje. Čeprav je EU od maja do avgusta 2022 rekordnih 12 % svoje električne energije proizvedla iz **sončne energije** in 13 % iz **vetrne energije**, se je delež **električne energije iz hidroelektrarn**[13] zaradi nizkih vodostajev več rek in zbiralnikov, povezanih s poletnimi sušami, v primerjavi s prejšnjimi leti zmanjšal s 14 % na 11 %.

Leta 2020 so **jedrske** elektrarne proizvedle približno 24,6 %[14] celotne električne energije, proizvedene v EU. Vendar **se jedrski objekti EU starajo in dokler ne bodo izvedene nove naložbe, se bo njihova celotna proizvodnja začasno zmanjševala do konca desetletja**[15]. Zaradi suš in visokih temperatur je primanjkovalo vode za hlajenje jedrskih elektrarn,

[12] BG, PL, DE, FI, DK, NL, IT, FR, AT, CZ, SK, LV – in LT, ki je sama ukinila celoten uvoz iz Rusije.

[13] Copernicusova storitev za spremljanje podnebnih sprememb (C3S) v okviru programa Copernicus zagotavlja podporo sektorju energije iz obnovljivih virov, pri čemer so namenski proizvodi usmerjeni v proizvodnjo fotovoltaične in vetrne energije ter energije iz hidroelektrarn v skoraj realnem času (pretekle napovedi, napovedi v skoraj realnem času in napovedi v različnih scenarijih).

[14] Zadnji podatki Eurostata: Nuclear energy statistics - Statistics Explained (Statistični podatki o jedrski energiji – spletišče Statistics Explained) (europa.eu).

[15] Po napovedih naj bi jedrska energija do leta 2030 dosegla 16-odstotni delež bruto proizvodnje električne energije (načrt „Pripravljeni na 55“), do leta 2050 pa 15-odstotni delež proizvodnje energije (sporočilo z naslovom „Čist planet za vse“ in načrt za uresničitev podnebnih ciljev).

vodostaji pa so bili nizki, kar je oviralo proizvodnjo in prevoz jedrskih goriv. Posledično je bila proizvodnja leta 2022 manjša.

Od marca 2022 sta bila ugotovljena nezadostna razpoložljivost ali celo pomanjkanje nekaterih **ključnih naftnih derivatov** (predvsem dizelskega goriva, goriva za reakcijske motorje in kurilnega olja)**, zlasti zaradi vse večjega povpraševanja** in samokaznovanja gospodarskih subjektov EU v pričakovanju ukrepov na ravni EU. To situacijo so poleti še poslabšali **incidenti v nekaterih rafinerijah EU in nekatere logistične težave** zaradi nizkega vodostaja Rena in Donave, ki sta ključni plovni poti za prevoz goriva. Nekatere države članice je to spodbudilo, da so **sprostile varnostne zaloge nafte**, da bi nadomestile pomanjkanje naftnih derivatov. Komisija stalno spremlja razvoj dogodkov v tesnem sodelovanju z državami članicami in evropsko koordinacijsko skupino za nafto.

2.2 DIVERZIFIKACIJA OSKRBE Z ENERGIJO V EU

EU kot največja uvoznica zemeljskega plina na svetu že dolgo izvaja strategijo **diverzifikacije virov in uvoznih poti zemeljskega plina**. To vključuje povezovanje EU z novimi viri oskrbe, na primer preko **južnega plinskega koridorja**, in novimi viri UZP na sredozemskem območju. Prizadevanja za diverzifikacijo so se nedavno povečala, na primer z odprtjem **baltskega plinovoda** 28. septembra 2022 ob podpori vseevropskih energetskih omrežij. Baltski plinovod povečuje diverzifikacijo oskrbe s plinom v srednjevzhodni Evropi in baltskih državah, saj zagotavlja novo uvozno pot od Severnega morja do EU. Omogočil bo letni uvoz do 10 milijard kubičnih metrov plina iz Norveške na Poljsko in prenos 3 milijard kubičnih metrov plina s Poljske na Dansko. Prav tako nedavno, tj. 1. oktobra, je bil odprt povezovalni plinovod Grčija–Bolgarija, ki pomembno spreminja strategijo za diverzifikacijo in odpornost.

Zaradi pritiska pri oskrbi z energijo so Komisija in države članice vzpostavile **platformo EU za nakup energije** kot **prostovoljni mehanizem usklajevanja, ki podpira nakup plina, UZP in vodika** ter si prizadeva prispevati k diverzifikaciji oskrbe s plinom. Platforma EU za nakup energije temelji na treh stebrih: združevanje povpraševanja po plinu za skupni nakup, optimizacija uporabe infrastrukture v EU, da bi podprli spremembe vzorcev pretoka, in usklajevanje stikov z mednarodnimi partnerji.

Platforma je pospešila **sklepanje sporazumov z zanesljivimi in zaupanja vrednimi partnerji na področju energije**, katerih namen sta kratkoročna in srednjeročna diverzifikacija in zanesljivost oskrbe z energijo v EU. **EU, Egipt in Izrael** so 15. junija 2022 v Kairu sklenili tristranski sporazum, s katerim so podprli izvoz zalog plina iz Izraela v EU preko egiptovskih terminalov za UZP. **EU in Azerbajdžan** sta 18. julija 2022 podpisala memorandum o soglasju v zvezi s strateškim partnerstvom na področju energije. Z novim memorandumom o soglasju se bo podprla podvojitev zmogljivosti južnega plinskega koridorja na najmanj 20 milijard kubičnih metrov letno od leta 2027, kot je določeno v načrtu REPowerEU, hkrati pa se bodo še naprej zagotavljali privlačni in stabilni pogoji za dobave zemeljskega plina v EU, kar je v skladu z dolgoročno naravo energetskega partnerstva med EU in Azerbajdžanom. Poleg tega je EU okrepila dialog s svojimi zaupanja vrednimi partnericami, vključno z ZDA, Norveško in Alžirijo, o povečanju oskrbe s plinom. Okrepila je tudi razprave s Kanado v zvezi z možno srednjeročno oskrbo.

EU je v svoji neposredni **soseščini** naredila drzen korak brez primere ter podprla nujno sinhronizacijo ukrajinskih in moldavskih elektroenergetskih omrežij z evropskim omrežjem, s čimer je ohranila stabilnost omrežja in vzpostavila pogoje za vzajemno koristno trgovanje z električno energijo.

Ker so za uspešnost tega mehanizma ključni prispevki družb na trgu plina, Komisija vzpostavlja tudi **skupino za industrijsko svetovanje**[16]. Ta skupina bo Komisiji svetovala o praktičnem izvajanju skupnih nakupov in tehničnih specifikacijah za skupne nakupe v skladu s potrebami industrije. Obravnavala bo ureditve, kot so skupni razpisni postopki, in ustanavljanje skupnih podjetij za nakup plina.

Sodelovanje z industrijo že prinaša rezultate. Pri izvajanju akcijskega načrta REPowerEU o **biometanu** je bil na primer dosežen pomemben mejnik, ko je bilo uradno sklenjeno **industrijsko partnerstvo za biometan (BIP)**. Akcijski načrt bo olajšal uresničitev cilja, da se v EU do leta 2030 doseže letna proizvodnja trajnostnega biometana v višini 35 milijard kubičnih metrov. Industrijsko partnerstvo za biometan bo podpiralo izvajanje akcijskega načrta preko več projektnih skupin, ki bodo sestavljene iz strokovnjakov iz industrije, javnih organov primarnega sektorja, visokošolskih strokovnjakov in civilne družbe.

Poleg tega **je bilo v okviru platforme EU za nakup energije ustanovljenih pet regionalnih skupin**, ki vključujejo Komisijo, države članice in določene države Energetske skupnosti. Omogočile bodo boljše razumevanje možnega povpraševanja po plinu, ki bo prispevalo k shemi za skupne nakupe, ko bo ta vzpostavljena.

Hkrati z diverzifikacijo poti je treba zagotoviti diverzifikacijo virov energije, na primer s spodbujanjem energije iz obnovljivih virov, pospeševanjem uporabe obnovljivega vodika, širjenjem trajnostnega biometana, zmanjševanjem porabe fosilnih goriv v sektorjih industrije in prometa, v katerih je težko zmanjšati emisije toplogrednih plinov, ter pospeševanjem izdajanja dovoljenj in inovacij.

Kar zadeva **uporabo domačih virov**, je bilo leta 2021[17] na novo nameščenih rekordnih 36 GW zmogljivosti proizvodnje energije iz obnovljivih virov. S povečanjem **energije iz obnovljivih virov je EU** leta 2020 in leta 2019 v primerjavi z ravnjo uporabe energije iz obnovljivih virov leta 2005 **nadomestila približno 164,6 Mtoe oziroma 155,6 Mtoe fosilnih goriv**. To pomeni, da je celotna EU s preprečevanjem uporabe fosilnih goriv leta 2019 prihranila **43,5 milijarde EUR**, leta 2020 pa **34,6 milijarde EUR**[18]. Prihranki pri fosilnih gorivih z uporabo obnovljivih virov energije, ki bi se zelo povečali, ko bi bil dosežen cilj 45 % obnovljivih virov energije do leta 2030, bi EU omogočili, da bi odvisnost od fosilnih goriv iz Rusije do leta 2027 postopno zmanjšala na nič.

Dobro pripravljenim politikam EU za uporabo obnovljivih virov energije je bila od sprejetja načrta REPowerEU dana velika spodbuda, kar je prispevalo k velikemu porastu obnovljivih virov energije tudi v vseh sektorjih končne uporabe. Glede na prve kazalnike **bo leto 2022 rekordno leto za evropski trg sončne fotovoltaične energije**, saj bo letna rast uporabe na največjih trgih držav članic EU znašala med 17 in 26 %[19]. Nenazadnje, **delež obnovljivih virov v proizvodnji električne energije naj bi se s 37 % leta 2021[20] povečal na 69 % leta 2030**.

Komisija je s **pospeševalnikom za vodik**, predlaganim v akcijskem načrtu REPowerEU, zagotovila oceno potreb po naložbah in dodatnih stroških, osredotočeno zlasti na nadomestitev uporabe zemeljskega plina. Predsednica Komisija je septembra v Evropskem

[16] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=sl&groupID=3865

[17] https://www.iea.org/news/renewable-power-is-set-to-break-another-global-record-in-2022-despite-headwinds-from-higher-costs-and-supply-chain-bottlenecks

[18] https://www.eurobserv-er.org/pdf/20th-annual-overview-barometer/

[19] Global Market Outlook For Solar Power 2022-2026 (Svetovne tržne napovedi za sončno energijo, 2022–2026) – SolarPower Europe.

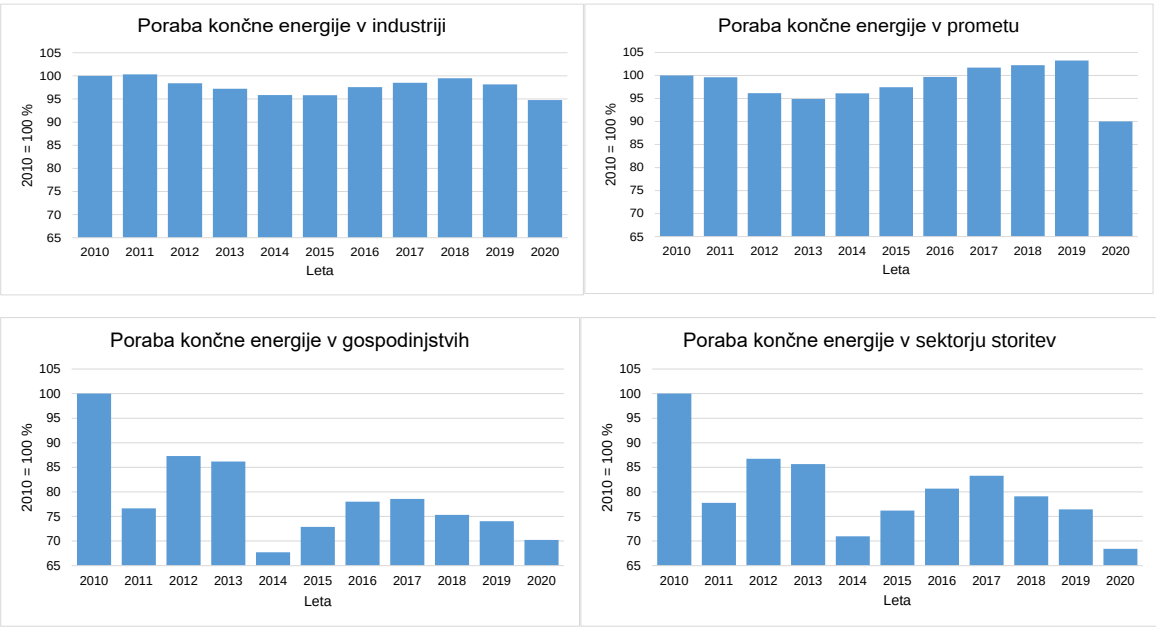
[20] European Electricity Review 2022 (Pregled električne energije v Evropi iz leta 2022) | Ember (ember-climate.org).

parlamentu v svojem govoru o stanju v Uniji napovedala vzpostavitev **evropske vodikove banke**. Cilj vodikove banke je trg vodika spremeniti iz nišnega trga v širši trg, in sicer s pospeševanjem proizvodnje in uporabe obnovljivega vodika, ter ta vidika povezati z usklajenim razvojem potrebne infrastrukture.

Kar zadeva prispevek **jedrske energije** k zanesljivosti oskrbe z električno energijo v prihodnjih letih, morajo države članice sprejeti pravočasne odločitve glede naložb v dolgoročno obratovanje obstoječih jedrskih elektrarn ter ustrezne izboljšave varnosti in učinkovitosti, tudi v zvezi z ukrepi za prilagajanje podnebnim spremembam. Da bi se v nekaterih državah članicah[21] lažje **ublažila tveganja** v zvezi z **zanesljivostjo oskrbe z ruskim jedrskim gorivom in storitvami jedrskega gorivnega cikla** ter opremo in tehnologijo, si Komisija in Agencija za oskrbo Euratom (ESA) v sodelovanju z državami članicami in njihovimi organi še bolj prizadevata zagotoviti razpoložljivost alternativnih virov oskrbe z gorivom iz EU in zanesljivih mednarodnih partnerjev.

2.3 POVPRAŠEVANJE PO ENERGIJI

Izboljšanje energijske učinkovitosti in zmanjšanje povpraševanja po energiji sta ključna za zaščito pred morebitnimi motnjami v oskrbi ter za zmanjšanje njihovih vplivov in stroškov. To je pogosto lahko najcenejši, najvarnejši in najčistejši način za zmanjšanje naše odvisnosti od uvoza fosilnih goriv iz Rusije, s čimer hkrati prispevamo k zmanjševanju emisij toplogrednih plinov in onesnaževal zraka ter tako pripomoremo k boju proti podnebnim spremembam.

[21] Med 13 državami članicami EU, ki proizvajajo jedrsko energijo, so štiri popolnoma odvisne, ena pa delno odvisna od oskrbe z ruskim jedrskim gorivom. Nekatere od teh držav so zlasti ranljive, saj ima jedrska energija velik delež v njihovi proizvodnji električne energije (do 53,8 %) in je njihova odvisnost od ruske oskrbe z drugo energijo (plinom, nafto) velika.

Slika 2: Zmanjšanje porabe končne energije v industriji, prometu, gospodinjstvih in storitvah. Vir: Eurostat, 2022[22].

Komisija je maja 2022 predlagala sklop pobud, in sicer najprej **načrt za varčevanje z energijo v EU**, da bi državam članicam pomagala pri zasnovi čim bolje prilagojenih ukrepov za zmanjšanje porabe energije. Komisija je julija 2022 predlagala tudi **novo zakonodajno orodje** in **evropski načrt za zmanjšanje povpraševanja po plinu**, da bi do naslednje pomladi zmanjšala porabo plina v Evropi za 15 %, Svet pa je 5. avgusta 2022 sprejel uredbo o zmanjšanju povpraševanja po plinu[23]. Države članice zdaj izvajajo ukrepe za zmanjšanje povpraševanja, ki se bodo upoštevali pri **posodobitvi nacionalnih načrtov za izredne razmere, ki naj bi bili pripravljeni konec oktobra 2022**.

V skladu s cilji načrta **REPowerEU** in svežnja **„Varčujmo s plinom za varno zimo“ je večina držav članic sprejela ukrepe za spodbujanje** kratkoročnega **varčevanja z energijo** v stavbah, industriji in prometu. Veliko jih je začelo komunikacijske kampanje. **Več držav članic je sprejelo ukrepe za določitev najvišjih temperatur ogrevanja in najnižjih temperatur hlajenja** za določene kategorije stavb ter izvedlo priporočila glede znižanja najvišje dovoljene hitrosti na avtocesti. Nekatere **države članice so sprejele tudi celovitejše in strukturne ukrepe**, katerih učinek bo viden že v prihodnji zimski sezoni, **pri čemer se bodo poostrili obstoječi predpisi ali dopolnile obstoječe podporne sheme** za stavbe, industrijo in promet.

Poleg tega **je Komisija predlagala, da se cilj energijske učinkovitosti v EU do leta 2030 zviša na 13 %, da bi se povečalo zasebno financiranje energijske učinkovitosti**. Leta 2023 bo s finančnim sektorjem tudi ustanovila evropsko koalicijo za financiranje energijske učinkovitosti na visoki ravni.

Komisija je v načrtu REPowerEU tudi predlagala, **da se zagotovi, da bodo vse nove stavbe zasnovane tako, da se optimizira njihov potencial za proizvodnjo sončne energije,** kot del tekoče revizije direktive o energijski učinkovitosti stavb. Cilji te revizije so **popolno razogljičenje stavbnega fonda EU do leta 2050**, minimalni standardi energijske učinkovitosti, na podlagi katerih bi se začela energijsko učinkovita prenova stavb, zvišanje stopnje prenov do leta 2030, postopno opuščanje ogrevanja, ki temelji na fosilnih gorivih, in povečanje potenciala stavb za sončno energijo. Taki ukrepi bodo pomembni za ranljiva gospodinjstva, zlasti v sedanjih razmerah visokih cen energije.

Pregledovanje in posodabljanje obstoječih predpisov za izdelke, povezane z energijo, je glavni vidik dela v zvezi z **delovnim načrtom za okoljsko primerno zasnovo in**

[22] Grafa za gospodinjstva in storitve sta bila popravljena, tako da upoštevata podnebne razmere. Podnebni korekcijski faktor je izračunan tako, da se stopinjski dnevi ogrevanja, izmerjeni vsako leto, delijo s povprečjem stopinjskih dni ogrevanja v obdobju 1980–2004.

[23] https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/

označevanje[24], pri čemer se prednostno obravnavajo naprave za ogrevanje in hlajenje. Hkrati se izvaja ambiciozna revizija direktive o okoljsko primerni zasnovi[25].

2.4 PRAVIČNI PREHOD, CENOVNA DOSTOPNOST IN TRAJNOSTNOST

Pravični prehod in cenovna dostopnost

Politični okvir za pospešitev pravičnega energetskega in podnebnega prehoda je usmerjen v regije, sektorje in podjetja z visoko intenzivnostjo toplogrednih plinov ali veliko odvisnostjo od pridobivanja trdnih fosilnih goriv. **Regije, odvisne od premoga, šote in naftnega skrilavca, ter ogljično intenzivne regije, ki jih bo prehod na podnebno nevtralnost najbolj prizadel, lahko prejmejo sredstva iz mehanizma za pravični prehod**. Komisija namerava vse območne načrte za pravični prehod sprejeti do konca leta 2022, pri čemer podpira vse regije preko platforme za pravični prehod in pobude za premogovniške regije v prehodu. Priporočilo Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost, sprejeto 16. junija 2022, zagotavlja dodaten skupni okvir za celovite in skladne politike zaposlovanja, znanj in spretnosti ter socialne politike za zagotovitev, da nihče ne bo prezrt, v skladu z evropskim stebrom socialnih pravic.

Vpliv visokih in nestanovitnih cen energije na odjemalce, MSP in industrije v vseh državah članicah EU **je zelo zaskrbljujoč**. Med letoma 2019 in 2022 se je delež izdatkov za energijo[26] v državah članicah EU v povprečju povečal za več kot tretjino, v nekaterih državah pa se je skoraj podvojil[27]. **Obstaja tveganje, da večja skupina** gospodinjstev ne bo mogla plačati računov za energijo, kar ne bo prizadelo le gospodinjstev z nizkimi dohodki, temveč tudi gospodinjstva z nižjimi srednjimi dohodki, v nekaterih državah članicah pa bo vpliv morda še večji. To bi lahko poslabšalo energijsko revščino, zaradi katere 35 milijonov državljanov EU (približno 8 % prebivalstva EU) leta 2020 ni moglo ustrezno ogrevati svojih domov. Zato je še nujnejše, da države članice odpravijo neposredne in temeljne vzroke energijske revščine, pri čemer ciljno usmerjene nujne ukrepe kombinirajo z dolgoročnejšimi ukrepi, kot so ukrepi za energijsko učinkovitost, ter zmanjšajo kakršne koli možne negativne vplive podnebne in energetske politike. Komisija je maja 2022 vzpostavila koordinacijsko skupino[28] za energetsko revščino in ranljive odjemalce, ki bo državam članicam pomagala pri izmenjavi izkušenj v zvezi z odpravljanjem energijske revščine.

Visoke cene energije poleg gospodinjstev neenakomerno vplivajo tudi na podjetja in industrijo, kar nekaterim podjetjem in sektorjem povzroča velike težave v zvezi s cenovno dostopnostjo energije. V skladu z načrtom REPowerEU se sprememba **začasnega okvira za krizne ukrepe državne pomoči** nanaša na možnost dodelitve pomoči za prehod na druga goriva. Začasni okvir za krizne ukrepe se zlasti razširi, tako da zajema ukrepe, ki pospešujejo uvajanje energije iz obnovljivih virov in olajšujejo razogljičenje industrijskih procesov. Slednje pomeni, da lahko države članice na podlagi elektrifikacije, energijske učinkovitosti ter prehoda na uporabo obnovljivih virov energije in vodika na osnovi električne energije podprejo naložbe v industrijo, da bi se postopno opustila fosilna goriva in vzpostavilo stabilnejše poslovno okolje.

[24] C(2022)2026, UL C 182, 4.5.2022, str. 1.
[25] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-ecodesign-sustainable-products-regulation_en
[26] To ne vključuje stroškov za prevoz goriva.
[27] Poročilo Evropske komisije (v pripravi) o cenah in stroških energije za leto 2022.
[28] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=sl&groupID=3849

Države članice so uvedle široko paleto podpornih ukrepov, vključno z ukrepi, ki temeljijo na naboru orodij o cenah energije. Med drugim so zagotovile neposredno dohodkovno podporo, znižanje davkov, dajatev in rabatov na računih odjemalcev za energijo ter ukrepe v podporo energijski učinkovitosti in proizvodnji energije iz obnovljivih virov na kraju samem. Države članice so posegle tudi v maloprodajne cene električne energije in plina. V okviru sporočila o načrtu REPowerEU iz marca 2022[29] je **Komisija zagotovila smernice o uporabi državnega posredovanja v določanje cen** za oskrbo z električno energijo, pri čemer je zagotovila, da v trenutni krizi koristi odjemalcem in povečuje konkurenco v dolgoročnejšo korist odjemalcev. Kot je predstavljeno v sporočilu z naslovom „Kratkoročne intervencije na trgu energije in dolgoročne izboljšave zasnove trga električne energije – načrt za ukrepanje“, je Komisija tudi predložila zakonodajo, ki bi omogočila regulacijo maloprodajnih cen za MSP in gospodinjstva, nižjih od stroškov. V zvezi s tem je Svet za energijo na izredni seji dne 30. septembra sprejel politični dogovor.

Kar zadeva **mednarodno sodelovanje in doseg**, je EU v okviru nadaljnjega ukrepanja po napovedih s konference COP26 dosegla velik napredek pri izvajanju svetovne zaveze za metan in partnerstva z Južno Afriko za pravični energetski prehod.

Trajnostnost

Nadaljnje **zmanjševanje onesnaževanja zraka** je nujno, da bi se dosegel cilj iz akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje zraka, in kot odziv na stalno visoko število prezgodnjih smrti, povezanih z onesnaženostjo zraka. **Načrt REPowerEU** ter posodobitev nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov **zagotavljata priložnost za nadaljnje zmanjšanje emisij onesnaževal zraka**, saj prinašata izboljšave energijske učinkovitosti in prehod na negorljive obnovljive vire energije, zlasti sončno in vetrno energijo. Hkrati pa diverzifikacija oskrbe in virov energije, četudi le začasna, pomeni tveganja, povezana z večjo odvisnostjo od premoga in bioenergije, zaradi česar bi se povečalo onesnaževanje zraka.

Splošni učinek se verjetno razlikuje glede na geografski položaj, kar bo obravnavano v **poročilu o tretjih obetih za čist zrak[30]** v okviru širšega **poročila o spremljanju in napovedovanju ničelnega onesnaževanja**. Taka analiza lahko prispeva k usmerjanju držav članic pri odločitvah glede izvajanja, da kratkoročne potrebe ne bi ogrozile dolgoročnih ciljev javnega zdravja.

Delo v zvezi z revizijo **direktiv o kakovosti zunanjega zraka** dobro napreduje, pri čemer je cilj evropske standarde o kakovosti zraka tesneje uskladiti z revidiranimi smernicami o kakovosti zraka, ki jih je leta 2021 sprejela Svetovna zdravstvena organizacija, do konca leta pa naj bi bil sprejet tudi zakonodajni predlog. S tem se bo dodatno izboljšala kakovost zraka povsod v EU, tesno usklajevanje na vseh področjih politike pa bo nujnejše kot kdaj koli prej, da bi se zagotovila vzajemna krepitev različnih politik.

Čeprav se bo s prehodom s tehnologij parne turbine na proizvodnjo energije iz obnovljivih virov sončne in vetrne energije zmanjšala splošna poraba sladke vode, se bodo povečale potrebe po sladki vodi zaradi povečanega uvajanja proizvodnje vodika iz obnovljivih virov, zlasti na lokalni ravni. Zato je pri odločanju o lokaciji uvajanja dodatnih zmogljivosti elektrolizatorjev pomembna usklajenost z okvirno direktivo o vodah.

[29] COM(2022) 108 final.

[30] Sprejeto naj bi bilo do konca leta 2022.

3. NAPREDEK NA PODROČJU ENERGETSKE UNIJE – PREGLED STANJA VSEH RAZSEŽNOSTI ENERGETSKE IN PODNEBNE POLITIKE

3.1 Razogljičenje in emisije toplogrednih plinov

Zadnja poročila Medvladnega panela za podnebne spremembe (IPCC) potrjujejo, da je potrebno hitro in preobrazbeno ukrepanje na svetovni ravni, če želimo doseči cilje Pariškega sporazuma in preprečiti nevarne podnebne spremembe. EU se je odločno zavezala omejitvi globalnega segrevanja ter pripravlja konkretne politike v skladu s cilji do leta 2030 in ciljem podnebne nevtralnosti do leta 2050. Poleg tega je vzpostavila mehanizme financiranja za zagotovitev trajnostnega, socialno pravičnega in stroškovno učinkovitega prehoda, ter sprejela ambiciozno strategijo za prilagajanje podnebnim spremembam.

EU je znatno presegla cilj glede 20-odstotnega **zmanjšanja emisij toplogrednih plinov** do leta 2020 v primerjavi z letom 1990[31]. Skupne emisije toplogrednih plinov[32], pri čemer so izključeni raba zemljišč, sprememba rabe zemljišč in gozdarstvo, vključen pa je mednarodni letalski promet, so se v EU zmanjšale za 32 % v primerjavi z izhodiščnim letom 1990: zmanjšanje za 1,55 milijarde ton ekvivalenta CO_2 do leta 2020. Vendar naj bi se leta 2021 emisije toplogrednih plinov v EU glede na začasne ocene[33] v primerjavi z izjemno nizko ravnjo leta 2020[34] ponovno povečale, saj si bo gospodarstvo opomoglo od pandemije in se je plin zaradi izjemno visokih cen plina začasno nadomestil s premogom.

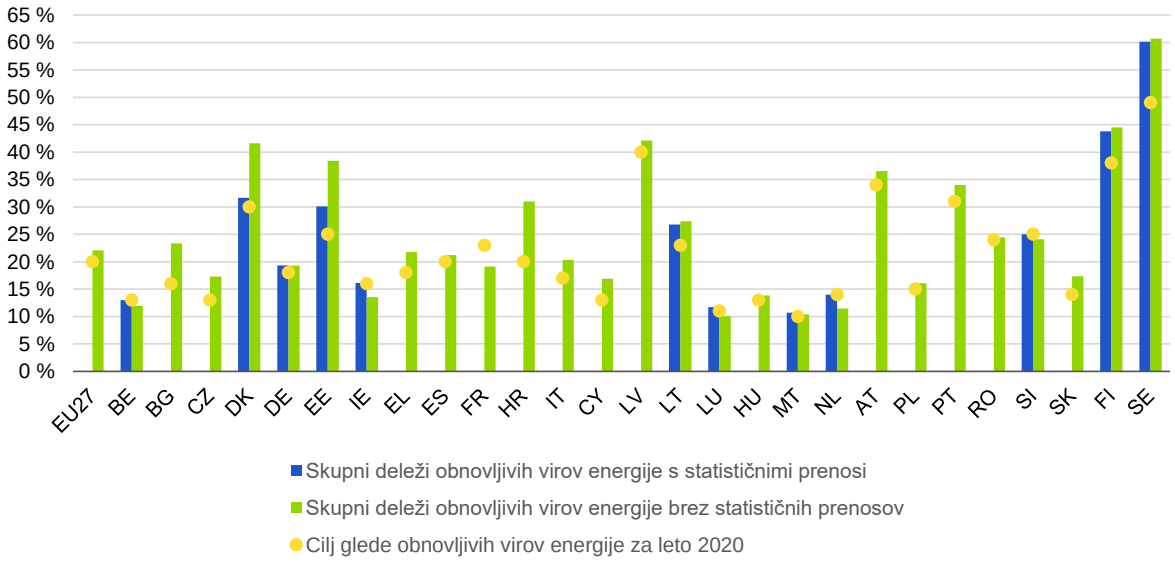
Napredek na področju evropskih podnebnih ukrepov
EU je dosegla znaten napredek pri uresničevanju **evropskega zelenega dogovora**. Komisija je julija 2021 predlagala **celovit sveženj podnebne in energetske zakonodaje** (dodatno okrepljen z najnovejšim **načrtom REPowerEU**), o katerem se trenutno pogajata Evropski parlament in Svet, za zagotovitev, da bo okvir politike EU ustrezal zvišanemu podnebnemu cilju EU do leta 2030. Leta 2022 je bil imenovan **Evropski znanstveni svetovalni odbor za podnebne spremembe**, da bi zagotavljal neodvisno znanstveno svetovanje o ukrepih in podnebnem cilju EU. Komisija je sprejela tudi **smernice za krepitev odpornosti proti podnebnim spremembam** in posodobila svoje **instrumente za boljše pravno urejanje**, da bi zagotovila enak pristop pri ocenjevanju, ali so osnutki ukrepov skladni s podnebno nevtralnostjo in napredkom pri prilagajanju podnebnim spremembam, kot je opredeljeno v podnebnih pravilih.

Poleg tega je EU leta 2022 z zakonodajnim predlogom za novo **uredbo o F-plinih** okrepila ukrepe politike v ključnih sektorjih, da bi do leta 2050 dosegla dodatne skupne prihranke emisij. Nadaljnji zakonodajni predlog za okrepitev **standardov glede emisij CO_2 za težka vozila** naj bi predložila do konca leta 2022.

Energija iz obnovljivih virov

[31] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/European%20Union-BR4_C_2019_8832_and_SWD_2019_432_2.pdf
[32] Storitev programa Copernicus za spremljanje ozračja (CAMS) v skoraj realnem času zagotavlja podatke o spremljanju emisij in produkte, ki pomagajo pri oceni zmanjševanja emisij ter oddaljenosti od cilja glede na predpise EU in mednarodne pravno zavezujoče instrumente politike (Pariški sporazum).
[33] Približne ocene emisij toplogrednih plinov za leto 2021 bo EEA objavila konec oktobra 2022 ter o njih poročala v poročilu z naslovom „Trends and projections in Europe 2022“ (Gibanja in napovedi za Evropo v letu 2022) in poročilu o napredku na področju podnebnih ukrepov.
[34] Kot je razvidno iz predložitve evidenc toplogrednih plinov EU za leto 2022 konvenciji UNFCCC. Začasni podatki bodo predloženi skupaj s poročilom o napredku na področju podnebnih ukrepov za leto 2022, ki bo objavljeno do konca oktobra 2022.

Leta 2020 je **EU pri bruto porabi končne energije dosegla 22,1-odstotni delež obnovljivih virov energije in tako presegla 20-odstotno ciljno raven**, določeno za leto 2020[35]. Skupni delež obnovljivih virov energije se je med letoma 2019 in 2020 povečal za 2,2 odstotne točke, kar je omogočila manjša poraba energije zaradi pandemije COVID-19. Deleži obnovljivih virov energije v letu 2020 se med državami članicami zelo razlikujejo. Največji delež leta 2020 je imela Švedska (60,1 %), sledili pa sta ji Finska (43,8 %) in Latvija (42,1 %). Glede na nacionalno uvajanje in trenutno priglašene statistične prenose so vse države članice razen Francije dosegle svoje nacionalne cilje za leto 2020[36]. Belgija, Irska, Luksemburg, Nizozemska in Slovenija so uporabile statistične prenose, da bi dosegle svoj cilj glede obnovljivih virov energije iz direktive o obnovljivih virih energije.

Slika 3: Skupni deleži obnovljivih virov energije s statističnimi prenosi in brez njih v primerjavi s cilji glede obnovljivih virov energije za leto 2020. Vir: Eurostatovo orodje SHARES; direktiva o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov.

S 37,5-odstotnim prispevkom leta 2020 je relativni delež obnovljivih virov energije največji v sektorju **električne energije**. Delež obnovljivih virov energije v sektorju **ogrevanja in hlajenja** je leta 2020 znašal 23,1 %. Delež v **prometnem** sektorju je relativno manjši in je leta 2020 znašal 10,2 %. **Bioenergija** je s skupnim 58,1-odstotnim deležem v letu 2020 še naprej glavni vir energije iz obnovljivih virov v EU. V Evropi je bioenergija večinoma še vedno glavni vir energije iz obnovljivih virov (približno 60 %). Ob upoštevanju zmanjšanja ponorov ogljika in potrebe po ohranitvi biotske raznovrstnosti predlog Komisije o reviziji direktive o energiji iz obnovljivih virov v okviru svežnja „Pripravljeni na 55“ krepi trajnostna merila glede uporabe biomase za energijo in države članice zavezuje, da v svojih shemah podpore uporabijo načelo kaskadne uporabe.

Svet in Evropski parlament trenutno razpravljata o predlogu za **povečanje splošne ambicije glede obnovljivih virov energije na 45 %** in **pospešitev postopkov izdaje dovoljenj**. Hitro sprejetje v okviru revizije prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov bi bilo ključni element za spodbuditev nadaljnjega uvajanja energije iz obnovljivih virov. Da bi se dosegel

[35] V Direktivi 2009/28/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov.

[36] Francija je dosegla 19,1 % in tako zgrešila cilj za 3,9 odstotne točke.

novi, višji predlagani cilj iz načrta REPowerEU, tj. 45 %, bo potrebno občutno povečanje uvajanja energije iz obnovljivih virov, pri čemer bo treba skoraj potrojiti povprečno letno povečanje v zadnjem desetletju. Kar zadeva razogljičenje prometa, lahko k doseganju tega cilja trajnostno prispevajo napredna biogoriva[37], skupaj z gorivi iz obnovljivih virov nebiološkega izvora. **V prenovljeni direktivi o energiji iz obnovljivih virov je za delež naprednih biogoriv določen cilj 3,5 % do leta 2030**. Od leta 2016 se je proizvodnja EU več kot podvojila in je leta 2020 znašala 1 224 ktoe. Poleg tega je bil v okviru revizije prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov predlagan tudi cilj za goriva iz obnovljivih virov nebiološkega izvora, tj. 2,6 % do leta 2030.

Kar zadeva promet, Strategija za trajnostno in pametno mobilnost postavlja temelje v zvezi s tem, kako lahko prometni sistem EU doseže zeleno preobrazbo. Več ukrepov iz strategije je že zaključenih – Komisija je predlagala spodbujanje proizvodnje in uporabe trajnostnih letalskih in pomorskih goriv na podlagi pobud „**FuelEU za pomorstvo**“ in „**ReFuelEU za letalstvo**“, pa tudi povečanje uvajanja in uporabe obnovljivih in nizkoogljičnih goriv ter z njimi povezane infrastrukture na podlagi uredbe o infrastrukturi za alternativna goriva.

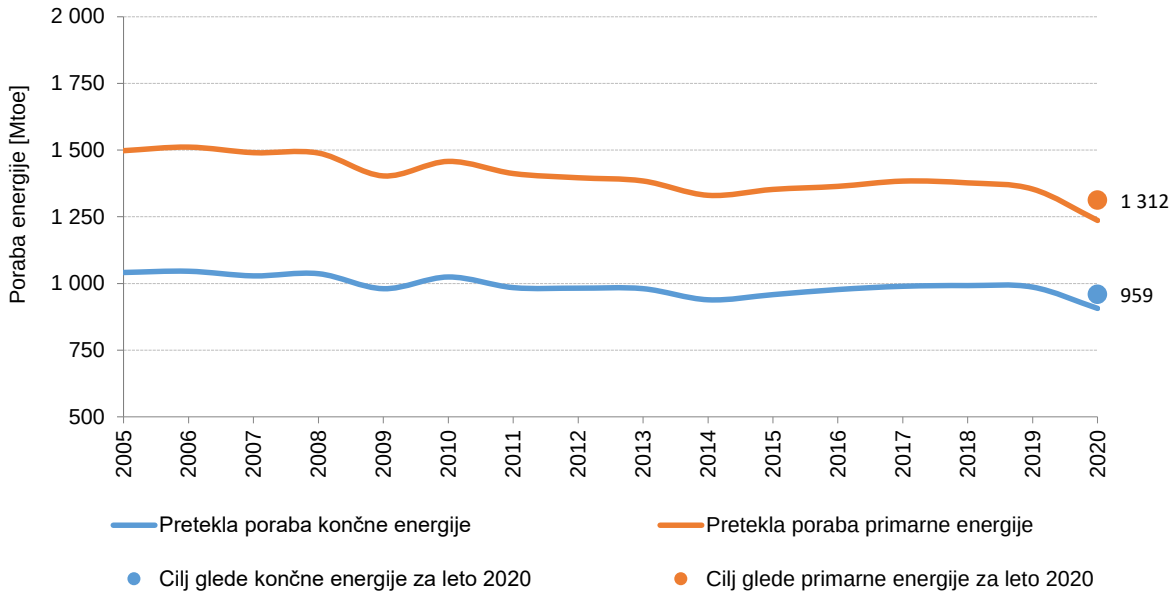
Nujen in popoln prenos prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov iz leta 2018 je ključen za uspešen energetski prehod, saj postavlja temelje za širše uvajanje obnovljivih virov energije. Komisija trenutno preverja prenos in je začela postopke za ugotavljanje kršitev proti vsem državam članicam, ki so v različnih fazah.

3.2 Energijska učinkovitost

Ob upoštevanju edinstvenih razmer zaradi pandemije COVID-19 **je EU dosegla cilja glede porabe primarne in končne energije leta 2020**. Poraba primarne energije v EU je znašala 1 236 Mtoe, kar je 5,8 % manj od cilja za leto 2020. Ta poraba se je zmanjšala tretje leto zapored in je bila za 8,7 % manjša kot leta 2019, tj. 907 Mtoe. Poraba končne energije je bila za 5,4 % manjša od cilja za leto 2020 in se je v primerjavi s porabo končne energije leta 2019 zmanjšala za 8 %. Po šestih letih stalnega povečevanja porabe je to bilo drugo zaporedno leto zmanjševanja. Kar zadeva porabo primarne energije, so svoje nacionalne prispevke za leto 2020 dosegle vse države članice razen Belgije, Bolgarije in Poljske. Kar zadeva porabo končne energije, svojih nacionalnih prispevkov niso dosegle Belgija, Bolgarija, Nemčija, Litva, Avstrija in Švedska.

V zvezi s členom 7 direktive o energijski učinkovitosti so kumulativni prihranki energije v obdobju 2014–2020 glede na razpoložljive podatke za 24 držav članic znašali 197,5 Mtoe, kar ustreza 103 % vsote obveznosti kumulativnih prihrankov končne energije za obdobje 2014–2020 (191,7 Mtoe) – in 97,5 % (202,5 Mtoe) za 27 držav članic. Vsoto kumulativnih prihrankov, ki bi jih moralo zagotoviti 27 držav članic, bi bilo mogoče doseči, odvisno od končnih dosežkov treh manjkajočih držav članic. Od 24 držav članic, ki so predložile celovite podatke o svojih končnih dosežkih, je 14 držav članic izpolnilo svojo obveznost prihrankov energije, deset držav članic pa te obveznosti ni izpolnilo.

[37] Surovina iz Priloge IX k direktivi o energiji iz obnovljivih virov.

Slika 4: Gibanje porabe končne in primarne energije v EU med letoma 2005 in 2020 (piki označujeta cilja energijske učinkovitosti EU za leto 2020). Vir: Eurostat, podatkovna zbirka JRC, 2022.

Na porabo energije leta 2020 je nedvomno vplivala pandemija COVID-19. V teh izrednih razmerah se je nekoliko povečala poraba energije v stanovanjskem sektorju, saj so ljudje več časa preživeli doma (omejitev gibanja in delo na daljavo), poraba energije v prometnem, industrijskem in storitvenem sektorju pa se je zmanjšala. Zmanjšanje porabe zaradi občutnega zmanjšanja dejavnosti je bilo najočitnejše v prometnem sektorju, zlasti zaradi omejitve potovanj med pandemijo COVID-19.

V obdobju 2005–2020 se je poraba energije v EU na splošno zmanjševala, kot je prikazano na sliki 4**.** Hkrati z zmanjšanjem porabe energije sta se na splošno zmanjšali energijska intenzivnost in poraba energije na prebivalca, kar kaže na morebitno povečanje konkurenčnosti.

Kar zadeva napredek pri doseganju ciljev za leto 2030, je bila poraba primarne energije v EU za 7,2 % (poraba končne energije pa za 9,6 %) višja od ciljnih ravni porabe energije za leto 2030. To pomeni, da **se je v primerjavi z izhodiščem iz referenčnega scenarija iz leta 2007 zmanjšala za 32,5 %**. Kljub temu si bo treba še veliko bolj prizadevati, da bi dosegli strukturno zmanjšanje porabe energije in nov 13-odstotni cilj, predlagan v načrtu REPowerEU.

Stavbe in proizvodi

Več ukrepov v okviru **akcijskega načrta za val prenove** je že bilo zaključenih ali so znatno napredovali, pri čemer je cilj **vsaj podvojiti letno stopnjo energijske prenove stavb do leta 2030** in spodbujati temeljitejšo energijsko prenovo.

Države članice so predložile **nacionalne dolgoročne strategije prenove** s konkretnimi ukrepi politike za lažji dostop do financiranja, spodbujanje svetovalnih orodij, kot so točke „vse na enem mestu“, odpravljanje energijske revščine, izboljšanje energijske učinkovitosti

javnih stavb in boljše informiranje[38]. Od začetka leta 2021 **je skoraj ničenergijska stavba postala uradna norma za nove stavbe v EU**.

Objava uradnega **sporočila o novem evropskem Bauhausu[39]** je pomenila prehod s faze sooblikovanja na izvedbo pobude novi evropski Bauhaus in je uvedla dejavnosti, s katerimi se bodo dodatno podprli njegovi cilji. Eden od ključnih instrumentov je **laboratorij novega evropskega Bauhausa**, katerega cilj je povezati ljudi pri delu v zvezi s konkretnimi in oprijemljivimi projekti. Od aprila 2022 se je na podlagi tega okvira začelo izvajati že osem ukrepov, vključno s **strategijo za označevanje novega evropskega Bauhausa**, shemami financiranja, izobraževanjem in zakonskim urejanjem.

Z **okoljsko primerno zasnovo in označevanjem z energijskimi nalepkami** se uresničuje ključen in vse večji prispevek k ciljem evropskega zelenega dogovora in svežnja „Pripravljeni na 55“ ter za potrošnike, ki se soočajo z visokimi cenami energije in katerih računi bi sicer bili znatno višji. **Skupni ocenjeni prihranki energije, ustvarjeni z vsemi ukrepi okoljsko primerne zasnove in označevanja z energijskimi nalepkami, so leta 2020 znašali 1 037 TWh/leto (ali 89 Mtoe/leto), kar ustreza 7,2 % skupne porabe primarne energije EU leta 2020**. V primerjavi z oceno za leto 2020, objavljeno v zadnji izdaji poročila o obračunavanju učinka okoljsko primerne zasnove[40] (60 milijard EUR), naj bi se znižanje izdatkov potrošnikov leta 2021 približno podvojilo (več kot 120 milijard EUR) in bi leta 2022 dejansko lahko bilo še večje[41]. Komisija je 30. marca 2022 sprejela in posodobila delovni načrt za okoljsko primerno zasnovo in označevanje z energijskimi nalepkami za izdelke, povezane z energijo[42], izvajanje katerega ima velik potencial za prihranke v prihodnjih letih.

3.3 Energetska varnost

Zanesljivost oskrbe z energijo v Evropi je kljub izjemnim izzivom stabilna, kar omogočajo odpornost obstoječega okvira, okrepljena pripravljenost, ki temelji na duhu solidarnosti med državami članicami, hitra podpora politike v zadnjem letu in trdni stiki z našimi mednarodnimi partnerji. Uredba TEN-E je znatno prispevala k tej stabilni zanesljivosti z oskrbo, tako da je energetske sisteme držav članic povezala preko projektov skupnega interesa.

EU se **pripravlja na različne možne scenarije motenj**, tako da izvaja celovit pregled pripravljenosti ter na nacionalni ravni in ravni EU sprejema ukrepe za povečanje pripravljenosti in zanesljivosti oskrbe z energijo. V teh težkih časih **bosta regionalno sodelovanje in solidarnost še naprej ključna za zagotavljanje odpornosti EU** ter zagotavljanje, da bosta čezmejni pretok in dostop do skladišč možna v vseh razmerah. V zvezi s tem skupine na visoki ravni v okviru uredbe TEN-E strateško usklajujejo in nadzirajo skupno izvajanje čezmejnih projektov skupnega interesa.

Sektorske **evropske koordinacijske skupine** (za električno energijo, plin in nafto) se redno sestajajo in so imele ključno vlogo pri spremljanju zanesljivosti oskrbe z energijo, izmenjavi informacij in usklajevanju ukrepov, da bi se zagotovila pripravljenost na vse možne scenarije.

---

[38] Da bi države članice izmenjale dobre prakse, je Komisija pripravila delovni dokument služb Komisije (SWD), v katerem je analizirala nacionalne dolgoročne strategije prenove v državah članicah.
https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-12/swd-on-national-long-term-renovation-strategies.pdf

[39] https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en

[40] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/568cac02-5191-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-en

[41] Glej oddelek 6 dokumenta SWD/2022/0101 final.

[42] C(2022)2026, UL C 182, 4.5.2022, str. 1.

Kar zadeva izvajanje **zanesljivosti oskrbe s plinom**[43], so vse države članice pripravile nacionalne načrte za izredne razmere za preprečevanje motenj v oskrbi s plinom ali ublažitev njihovih posledic. Države članice so napredovale pri sklepanju dvostranskih solidarnostnih dogovorov. V sektorju električne energije je bil v okviru izvajanja **uredbe o pripravljenosti na tveganja**[44] oblikovan prvi sklop nacionalnih načrtov za pripravljenost na tveganja. Kar zadeva zanesljivost **oskrbe z nafto**[45], je 18 držav članic (vključno z državama članicama, ki nista članici Mednarodne agencije za energijo) sodelovalo pri skupnem ukrepu, ki ga je agencija uvedla 1. marca in 1. aprila, da bi se zagotovila razpoložljivost varnostne zaloge nafte. Komisija je junija izdala priporočilo[46] za države članice, da naj vsaj do 1. novembra ne nadomestijo varnostnih zalog do ravni, določene v direktivi o zalogah nafte, da ne bi dodatno obremenile trga nafte.

Za prihodnji energetski sistem bo potrebnih več orodij prožnosti, kot je prilagajanje odjema ali skladiščenje energije. Komisija si prizadeva opredeliti ključne ukrepe EU za podporo razvoju shranjevanja **energije** kot ključnega orodja prožnosti, ki bo kos izzivom prihodnosti.

Komisija je v okviru nadaljnjih ukrepov v zvezi s študijo[47], objavljeno oktobra 2021, pozorno spremljala morebitna ozka grla v **verigah oskrbe s surovinami** za energetske tehnologije, ki so ključne za energetsko varnost in prehod na čisto energijo.

3.4 Notranji trg z energijo

Spričo hitre rasti cen energije je Evropska komisija **Agencijo Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER)** zadolžila, da pripravi oceno **prednosti in pomanjkljivosti trenutne zasnove veleprodajnega trga električne energije EU**. Aprila 2022[48] **je agencija ACER ugotovila, da je sedanja energetska kriza dejansko šok zaradi cen plina**, ki vpliva tudi na cene električne energije.

Agencija ACER je tudi ugotovila, da so **čezmejna trgovina in pomembna prizadevanja za nadaljnje povezovanje trgov z električno energijo v Evropi** v zadnjem desetletju **odjemalcem zagotovili velike koristi**. Te koristi, ki omogočajo čezmejno trgovino med državami članicami in izboljšujejo zanesljivost oskrbe z energijo na večjem geografskem območju, so ocenjene na približno 34 milijard EUR na leto. V poročilu agencije ACER je poudarjeno, da so se navedene koristi uresničile tudi med sedanjo krizo, v kateri nam je povezani trg v določenih regijah pomagal preprečiti omejevanje ali izpade električne energije.

Spajanje trgov, ki pomeni, da je na skupni platformi EU za trgovanje mogoče enostavno trgovati z električno energijo in zmogljivostmi povezovalnih daljnovodov za njen transport, se je še izboljšalo, in sicer tako na trgu za dan vnaprej in kot na trgu znotraj dneva. Spajanje trgov za dan vnaprej je bilo uspešno razširjeno na vse meje med državami članicami EU.

[43] Uredba (EU) 2017/1938 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2017 o ukrepih za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe s plinom in o razveljavitvi Uredbe (EU) št. 994/2010.

[44] Uredba (EU) 2019/941 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o pripravljenosti na tveganja v sektorju električne energije.

[45] Direktiva Sveta 2009/119/ES z dne 14. septembra 2009 o obveznosti držav članic glede vzdrževanja minimalnih zalog surove nafte in/ali naftnih derivatov.

[46] Priporočilo Komisije (EU) 2022/867 z dne 1. junija 2022 o dajanju v promet varnostnih zalog nafte v državah članicah po invaziji na Ukrajino (UL L 151, str. 72).

[47] Study on the resilience of critical supply chains for energy security and clean energy transition during and after the COVID-19 crisis (Študija o odpornosti kritičnih dobavnih verig za energetsko varnost in prehod na čisto energijo med krizo zaradi COVID-19 in po njej), ISBN 978-92-76-38453-3.

[48] https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/press-release-acer-publishes-its-final-assessment-eu-wholesale

Komisija si prizadeva razširiti spajanje trgov na Energetsko skupnost, da bi se dodatno optimizirala uporaba povezovalnih daljnovodov.

Zaradi močnega zvišanja cen električne energije je Komisija objavila sporočilo o **kratkoročnih intervencijah na trgu energije in dolgoročnih izboljšavah zasnove trga električne energije**[49]. Priznala je, da morda obstajajo možnosti za nadaljnjo optimizacijo delovanja zasnove trga električne energije, in je začela postopek ocene učinka, z državami članicami pa razpravlja o možnih izboljšavah. Razviti je treba odpornejše in učinkovitejše dolgoročne trge, da bi se spodbudil energetski prehod, odjemalci in mala podjetja pa bolje zaščitili pred nestanovitnostjo cen. V okviru tega procesa se bo tudi ocenil okvir iz uredbe REMIT[50], da bi se učinkoviteje zmanjšala tveganja zlorabe trga z izboljšanjem preglednosti in kakovosti tržnih podatkov ter zagotavljanjem boljšega izvrševanja, kjer se kršijo pravila.

Prizadevanja za optimizacijo delovanja zasnove trga električne energije ne bi smela ovirati prizadevanj za izvajanje obstoječega okvira[51]. To vključuje izboljšanje pravic odjemalcev; prizadevanje za dosego cilja, da bo leta 2025 vsaj 70 % zmogljivosti povezovalnih daljnovodov na voljo za trgovanje; strukturiranje trga, tako da bo zagotovil prave signale tam, kjer so potrebne naložbe; odkrivanje in odpravljanje regulativnih izkrivljanj in pomanjkljivosti trga ter spodbujanje prilagajanja odjema in skladiščenja na strani povpraševanja.

Da bi se zmanjšala potreba po **mehanizmih zmogljivosti**, je treba bolje uporabiti velik potencial prožnosti na strani odjema. Zato je Komisija agencijo ACER pozvala k pripravljalnemu delu za pripravo **omrežnega kodeksa o prožnosti na strani odjema**.

Glede na sedanje geopolitične razmere **ima likviden in konkurenčno organiziran notranji trg s plinom pomembno vlogo pri privabljanju plina v Evropo**. Te dni smo priča tudi pritoku plina iz zahodne v vzhodno Evropo z največjo zmogljivostjo, kar dokazuje, da cenovni signali in vse bolj povezani trgi s plinom, ki jih je Evropa razvila v zadnjem desetletju, prispevajo k usmerjanju oskrbe s plinom tja, kjer je najbolj potrebna.

3.5 Raziskave, inovacije in konkurenčnost

EU se sooča s **tehnološkimi in netehnološkimi izzivi v zvezi z visokimi cenami energije, motnjami v verigah oskrbe s kritičnimi surovinami, pritiskom na naravne vire (npr. zemljo in vodo) ter pomanjkanjem znanj in spretnosti**. Ker se 30 kritičnih surovin s seznama EU uvaža v več kot 80-odstotnih deležih, naraščajoče cene[52] vplivajo na konkurenčnost tehnologij čiste energije. Več kot 70 % podjetij EU, vključenih v proizvodnjo opreme, leta 2022 ni imelo dovolj surovin, 30 % pa leta 2022 tudi ni imelo dovolj delovne sile. Ta gibanja kažejo na vse večje tveganje motenj v verigi oskrbe s čisto energijo.

Za **povečanje konkurenčnosti sektorja čiste energije** bo morala EU zagotoviti oskrbo in ustvariti strateške rezerve, kjer je oskrba ogrožena. Komisija je v ta namen napovedala evropski zakon o kritičnih surovinah[53], v katerem bodo določeni tudi strateški projekti vzdolž celotne dobavne verige (pridobivanje, rafiniranje, predelava in recikliranje) ter s katerim bo zagotovljeno, da bodo ti projekti privabili zasebne in javne naložbe.

[49] COM(2022) 236 final, 18. maj 2022.
[50] Uredba (EU) št. 1227/2011 o celovitosti in preglednosti veleprodajnega energetskega trga.
[51] Zlasti Uredbe (EU) 2019/943 in Direktive (EU) 2019/944.
[52] Cene litija in kobalta so se leta 2021 več kot podvojile.
[53] Kot je bil 14. septembra 2022 napovedan v govoru o stanju v Uniji leta 2022.

Z zmanjšanjem odvisnosti EU od surovin, okrepitvijo prizadevanj v zvezi s krožnim gospodarstvom in odpravo pomanjkanja usposobljene delovne sile se bo oblikoval odpornejši, samostojnejši, zanesljivejši in cenovno dostopnejši energetski sistem, ki je potreben za izvedbo načrta REPowerEU. Glede na to, da so za približno polovico zmanjšanj emisij toplogrednih plinov, predvidenih do leta 2050, potrebne tehnologije, ki še niso pripravljene za trg[54], so za uresničevanje ciljev evropskega zelenega dogovora ključne **dejavnosti na področju raziskav in inovacij**.

EU ima vodilno vlogo v raziskavah na področju čiste energije. Vendar je potrebnih **več javnih in zasebnih naložb v raziskave in inovacije**, treba pa je izvajati tudi dejavnosti širjenja in uvajanja. EU je leta 2022 potrdila svoj **vodilni položaj na področju raziskav in inovacij v svetovnem sektorju vetrne energije** ter svoj položaj enega od največjih **fotovoltaičnih** trgov, na katerem je konkurenca še vedno velika v več segmentih vrednostne verige. EU je tudi na razpotju v zvezi z več tehnologijami. Sektor **toplotnih črpalk** bo moral na primer pospešiti že tako hitro rastoče uvajanje, dobavitelji v EU pa bodo morali povečati proizvodnjo. Kar zadeva **baterije**, je premajhna proizvodnja domačih surovin in naprednih materialov v EU kljub pobudam, ki se izvajajo[55], izziv za konkurenčnost EU. Čeprav se EU lahko zanese na svoj trden celovit pristop k obvladovanju povpraševanja in ponudbe, sta zvišanje cen električne energije in odvisnost od kritičnih surovin glavna izziva tudi za **proizvodnjo vodika** v EU **z elektrolizo.**

Stabilnejši ekosistem raziskav in inovacij, podprt s programi financiranja EU, **okrepljeno sodelovanje** med državami članicami[45] ter stalno **spremljanje nacionalnih dejavnosti na področju raziskav in inovacij** so ključni za opredelitev uspešne poti raziskav in inovacij, da bi se odpravila vrzel med raziskavami in inovacijami ter tržnim uveljavljanjem, izkoristile priložnosti tehnologij EU za čisto energijo in povečala konkurenčnost EU.

4. FINANCIRANJE EU ZA NAČRT REPowerEU, POSPEŠEVANJE PREHODA NA ČISTO ENERGIJO IN EVROPSKI ZELENI DOGOVOR

4.1 Glavne potrebe po naložbah in razpoložljivo financiranje EU za načrt REPowerEU

Glede na **analizo Komisije o potrebah po naložbah**[56] bi bilo za uresničitev celotnega potenciala za zmanjšanje odvisnosti od ruskega uvoza fosilnih goriv na nič od zdaj do leta 2030 potrebnih 300 milijard EUR. Ta naložba mora dopolnjevati predloge iz svežnja „Pripravljeni na 55“ in vključevati[57]: sončno fotovoltaično energijo in vetrno energijo (86 milijard EUR), vodik iz obnovljivih virov (27 milijard EUR), energijsko učinkovitost in toplotne črpalke (56 milijard EUR), prilagajanje industrije za zmanjšanje uporabe fosilnih goriv (41 milijard EUR), povečanje proizvodnje biometana (37 milijard EUR), vlaganje v električno omrežje za omogočitev večje elektrifikacije (29 milijard EUR), vlaganje v novo infrastrukturo za UZP in plinovodne koridorje (10 milijard EUR) ter naftno infrastrukturo, potrebno za zagotovitev zanesljive oskrbe z nafto (1,5–2 milijardi EUR).

Mehanizem za okrevanje in odpornost (RRF) bo imel ključno vlogo pri zadovoljevanju teh potreb na podlagi različnih ukrepov, vključno s poglavji načrta REPowerEU, v okviru

[54] Evropska komisija, Generalni direktorat za raziskave in inovacije, „Research and innovation to REPower the EU“ (Raziskave in inovacije za nadomestitev stare zmogljivosti v EU z novo), Urad za publikacije Evropske unije, 2022, https://data.europa.eu/doi/10.2777/74947.

[55] Npr. evropsko zavezništvo za baterije in pomembni projekti skupnega evropskega interesa (IPCEI).

[56] SWD(2022) 230 final, 18. maj 2022.

[57] Ocenjene vrednosti so bile pridobljene z analizo potreb po naložbah na podlagi modeliranja.

nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost. Načrt REPowerEU in poglavja načrta REPowerEU v okviru nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost bi bilo treba upoštevati tudi pri posodobitvi nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov (NECN) (predloženi bodo do sredine leta 2023). Komisija bo zagotovila smernice za te posodobitve. Predlagala je dodatna sredstva za RRF in začela dvostranske razprave z državami članicami, da bi določila reforme in naložbe, ki bi lahko bile upravičene do financiranja v okviru novih poglavij načrta REPowerEU.

Pri pripravi poglavij načrta REPowerEU bodo morale države članice upoštevati **specifična priporočila za državo (CSR), določena v okviru evropskega semestra**, ki je letos vključeval **posebna priporočila za državo na področju energije**, osredotočena zlasti na potrebe po dodatnih reformah in naložbah, povezane s potrebo po zmanjšanju odvisnosti od energije in pospešitvi energetskega prehoda. Okvir evropskega semestra bo imel osrednjo vlogo pri spremljanju ukrepov iz načrta REPowerEU. Cilje načrta REPowerEU podpira prehod na čisto energijo, financirali pa se bodo tudi iz drugih programov EU in podprli preko več pobud EU (glej oddelek 4.2). Financiranje EU dopolnjuje druga razpoložljiva javna in zasebna financiranja, ki bodo imela ključno vlogo pri zagotavljanju naložb, potrebnih za načrt REPowerEU.

4.2 Finančna podpora EU za prehod na čisto energijo

Podpora EU za prehod na čisto energijo je zagotovljena v okviru različnih **programov**:

- **mehanizem za okrevanje in odpornost**: naložbe, povezane s podnebjem, v okviru 26 odobrenih nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost[58] znašajo približno 200 milijard EUR[59], kar je več od obveznih 37 %, določenih z uredbo o mehanizmu za okrevanje in odpornost[60]. Največji del naložb, povezanih s podnebjem, je dodeljen čisti energiji, energijski učinkovitosti in ukrepom prenove stavb (približno 88 milijard EUR). Še en velik del je dodeljen trajnostnemu prometu (približno 70 milijard EUR). Približno 10 milijard EUR je dodeljenih vodiku iz obnovljivih virov in nizkoogljičnemu vodiku.
- **Kohezijska politika** prav tako zagotavlja znatno podporo energijski učinkovitosti, energiji iz obnovljivih virov in energetski infrastrukturi. V obdobju 2014–2020 je bilo 27,5 milijarde EUR namenjenih naložbam, ki so bile prepoznane kot prednostne v okviru načrta REPowerEU. Komisija pričakuje, da bodo države članice v obdobju 2021–2027 takim prednostnim nalogam namenile še 34–36 milijard EUR. Junija 2022 je bil z Evropsko investicijsko banko pripravljen nov model finančnega instrumenta za podporo načrtu REPowerEU.
- **Program InvestEU**: Do julija 2022 je bilo že dodeljenih približno 1,6 milijarde EUR jamstva EU v okviru sklopa za trajnostno infrastrukturo, tudi za naložbe v sončno fotovoltaično energijo, vetrno energijo in energijsko učinkovitost. Ključne pobude v okviru svetovalnega vozlišča InvestEU se nanašajo na področji energijske učinkovitosti in vodika:
  - Instrument ELENA od leta 2011 podpira razvoj projektov na področju energijske učinkovitosti in čiste mobilnosti. S faktorjem vzvoda 33 ima veliko zmožnost

[58] AT, BG, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI in SK.

[59] Odhodki, sporočeni za mehanizem za okrevanje in odpornost, so ocenjeni zneski, ki jih je Komisija pripravila na podlagi informacij o spremljanju podnebnih ukrepov, objavljenih v okviru analiz načrtov za okrevanje in odpornost, ki jih je izvedla Komisija. Sporočeni podatki zajemajo 25 nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost, ki jih je Komisija ocenila in odobrila do 17. junija 2022. Glej: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_sl#nacionalni-narti-za-okrevanje-in-odpornost.

[60] Skladno s pogoji v prilogah k izvedbenim sklepom Sveta o odobritvi nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost.

privabljanja zasebnega financiranja. Leta 2021 je bilo za 18 novih projektov dodeljenih 35,8 milijona EUR. Z njimi se bo predvidoma privarčevalo približno 500 Gwh energije na leto.

- Komisija v sodelovanju z Evropsko investicijsko banko razvija svetovalnico za podporo projektom v zvezi s pogodbami o nakupu električne energije iz obnovljivih virov, med drugim da bi podprla uvajanje vodika in elektrifikacijo v industrijskih sektorjih.

- V okviru **programa Obzorje Evropa** je bilo 15 milijard EUR dodeljenih za podporo raziskav in inovacij na področju tehnologij energije iz obnovljivih virov, energijske učinkovitosti, elektrifikacije ogrevanja in hlajenja ter digitalizacije energetskega sistema.
- **Instrument za povezovanje Evrope – energija** financira boljšo medsebojno povezanost energetskih omrežij, da bi se ustvaril enotni energetski trg EU in zagotovil prehod na čisto energijo. Od leta 2014 se je v okviru tega instrumenta s skupnim zneskom 5,7 milijarde EUR podprlo 154 projektov. Marca 2022 je Komisija objavila prvi razpis Instrumenta za povezovanje Evrope za čezmejne projekte na področju energije iz obnovljivih virov. Maja 2022 je objavila nov razpis za ključne projekte na področju čezmejne energetske infrastrukture, in sicer za projekte, vključene na 5. seznam projektov skupnega interesa EU.
- **Program LIFE – Prehod na čisto energijo**: maja 2022 je bil v okviru programa LIFE – Prehod na čisto energijo objavljen razpis za zbiranje predlogov, pri čemer je bilo za projekte na področju energijske učinkovitosti in čiste energije zagotovljenih 98 milijonov EUR. Ta razpis zajema cilje načrta REPowerEU, na primer zmanjšanje porabe fosilnih goriv za ogrevanje ter pospešeno uvajanje rešitev za energijsko učinkovitost v stanovanjskem, poslovnem in javnem sektorju.
- Leta 2022 bo prvi čezmejni razpis izveden v okviru **mehanizma za financiranje energije iz obnovljivih virov**. Osredotočen bo na projekte na področju sončne fotovoltaične energije. Mehanizem bo EU pomagal uresničiti celoten potencial energije iz obnovljivih virov, državam članicam pa bo omogočil več sodelovanja pri doseganju cilja razogljičenja.
- Cene ogljika so se leta 2021 zvišale, zvišali pa so se tudi skupni prihodki v okviru sistema EU ETS, ki skupaj znašajo približno 31 milijard EUR. S tem denarjem se bosta podprla **sklad za inovacije** in **sklad za modernizacijo**.
- Tudi **skupna kmetijska politika (SKP)** preko **Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP)** podpira energijsko učinkovitost, energijo iz obnovljivih virov in energetsko infrastrukturo. Države članice lahko podprejo naložbe v proizvodnjo energije iz obnovljivih virov ali v izboljšanje energijske učinkovitosti za kmetijska gospodarstva, pa tudi za podeželska podjetja, odvisno od ugotovljenih potreb in strategije, pripravljene v okviru sedanjih programov razvoja podeželja ali prihodnjih strateških načrtov SKP.

Komisija podpira države članice tudi preko **Instrumenta za tehnično podporo**, ki zagotavlja prilagojeno tehnično strokovno znanje za oblikovanje in izvajanje reform, tudi na področju prehoda na čisto energijo. Državam članicam zlasti pomaga določiti reforme in naložbe za postopno odpravo uvoza fosilnih goriv iz Rusije.

Aktivne **pobude EU** imajo pomembno vlogo pri mobilizaciji financiranja prehoda na čisto energijo. Med temi pobudami so:

- **forumi za naložbe v trajnostno energijo** – zelo uspešna pobuda, ki olajšuje dialog med javnimi in zasebnimi deležniki, njen cilj pa je mobilizirati zasebno financiranje naložb v energijsko učinkovitost in trajnostno energijo;

- **skupina finančnih institucij za energijsko učinkovitost**, katere ključna naloga je ugotoviti ovire za financiranje energijske učinkovitosti ter za organe za oblikovanje politik in finančne institucije pripraviti priporočila v zvezi s tem, kako te ovire odpraviti;
- **dialog vlagateljev o energiji**, vzpostavljen leta 2022 kot platforma deležnikov, ki združuje energetske in finančne strokovnjake, da bi ugotovili ovire za naložbe v energetski sektor, ocenili politike in instrumente za financiranje ter predlagali ustrezne rešitve.

Vključevanje podnebnih ukrepov

Najmanj 30 % proračuna EU za obdobje 2021–2027 je namenjenega podnebju (povečanje v primerjavi z 20 % v obdobju 2014–2020). Posamezni programi imajo cilje porabe sredstev za podnebje v višini vsaj 30 % ali več – Evropski sklad za regionalni razvoj (30 %), Obzorje Evropa (35 %), Kohezijski sklad (37 %), mehanizem za okrevanje in odpornost (37 %), Instrument za povezovanje Evrope (60 %), program LIFE (61 %) in Sklad za pravični prehod (100 %). Države članice so leta 2021 v okviru nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost namenile 40 % za naložbe v podnebje, kar precej presega regulativno obveznost v višini 37 %.

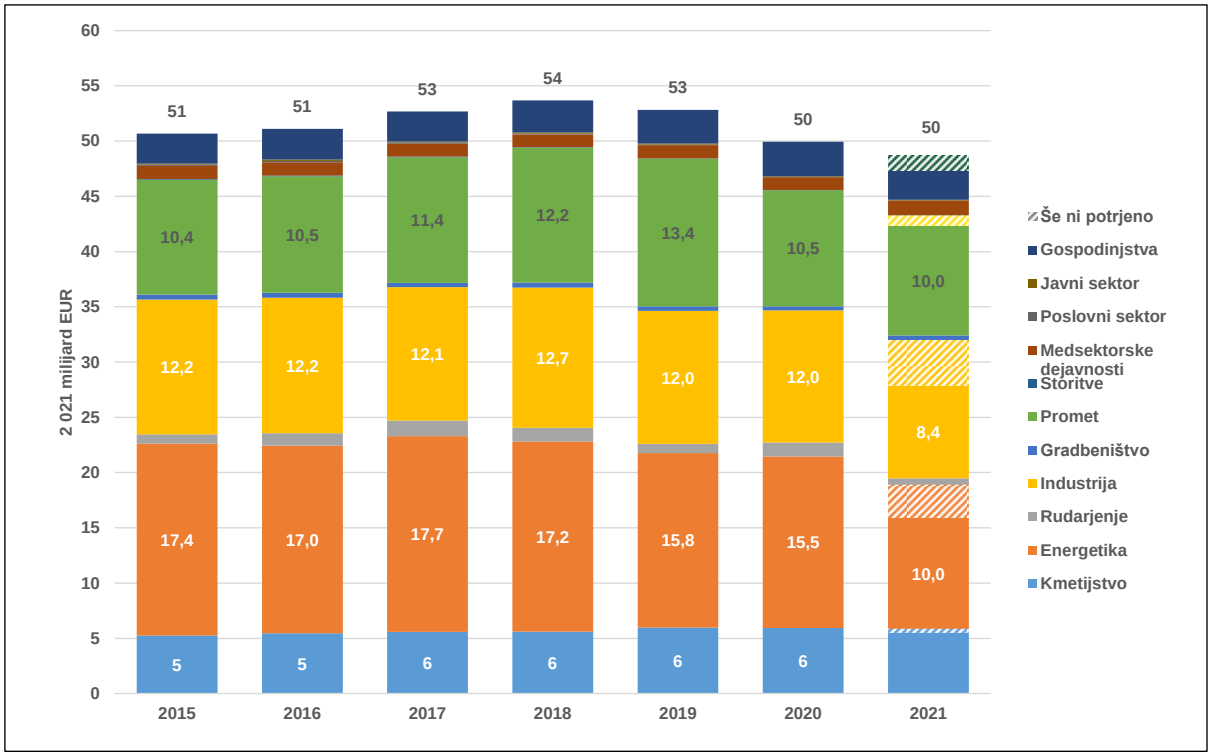
4.3 Subvencije za energijo v EU

Ob omejitvah gibanja, povezanih s pandemijo COVID-19, med okrevanjem po pandemiji ter v sedanjem obdobju zelo visokih in nestanovitnih cen energije je prišlo na energetskih trgih v zadnjih dveh letih do nepričakovanih in nenadnih sprememb, ki so zelo vplivale na porabo in cene energentov. V poročilu o subvencijah za energijo[61], ki bo objavljeno oktobra, bodo (i) predstavljeni končni, natančnejši podatki o spreminjanju subvencij za energijo v letu 2020, ki ga je prizadel COVID-19, ter (ii) ocenjen vpliv okrevanja svetovnega gospodarstva in visokih cen energije na subvencije za energijo v letu 2021.

Po tem, ko so se subvencije za fosilna goriva leta 2020 v EU zmanjšale za več kot 5 %, kar je bila posledica omejitev gibanja in potovanja za ljudi in podjetja, **so leta 2021 ostale razmeroma stabilne**, saj se je povečanje prometa in industrije izravnalo z zmanjšanjem subvencij v energetskem sektorju. Subvencije za *naftne proizvode*, zlasti v prometnem sektorju, so se na medletni ravni leta 2020 zmanjšale za 12 %, medtem ko so se subvencije za *premog* ob manjšem zmanjšanju subvencij za plin (za 2 %) zvišale za 7 %, pri čemer na to vpliva njihova vloga v proizvodnji električne energije. **Leta 2021 so se subvencije za nafto, premog in plin nekoliko povečale**, **subvencija za proizvodnjo električne energije iz fosilnih goriv pa se je zmanjšala**. Od jeseni 2021 je več držav članic EU vzporedno z višanjem cen energije na evropskih trgih sprejelo ukrepe za ublažitev vpliva računov za energijo na državljane in podjetja, zaradi česar so bile subvencije za porabo energije višje.

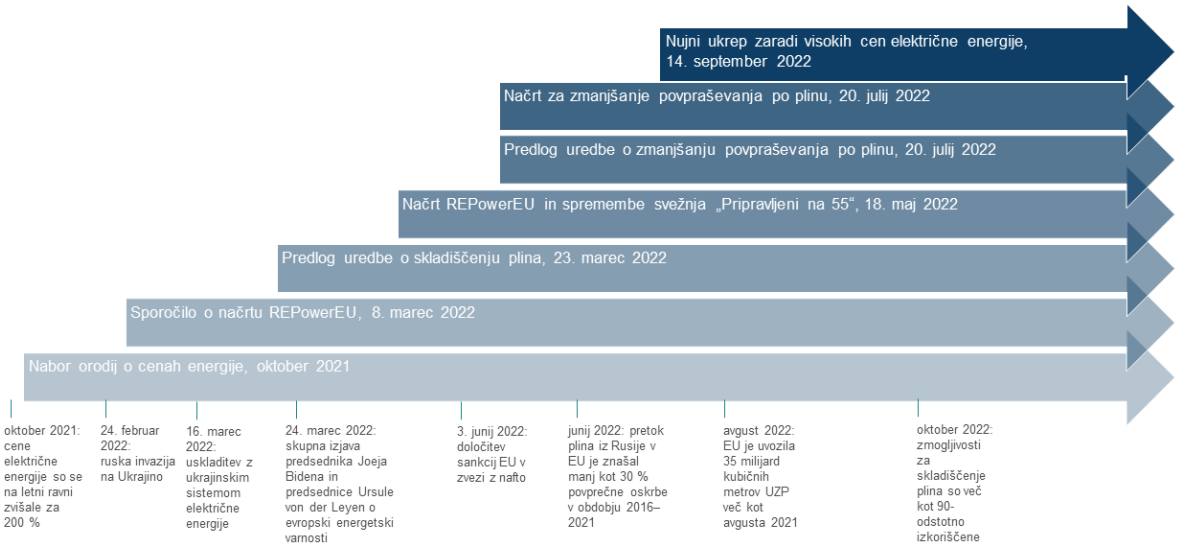
Subvencije za *energijo iz obnovljivih virov* so se leta 2020 zvišale za 7 %, saj je bil vpliv shem dolgoletne podpore še vedno velik, leta 2021 pa so se nekoliko znižale. Subvencije za energijsko učinkovitost so se leta 2020 znižale, vendar so se leta 2021 ponovno povišale. Opaziti je bilo tudi povišanje subvencij za *jedrsko* energijo, kar so omogočila plačila za predčasno zaprtje jedrskih elektrarn v dveh državah članicah.

[61] Komisija v skladu z uredbo o upravljanju energetske unije vsako leto poroča o spreminjanju subvencij za energijo, zlasti subvencij za fosilna goriva v državah članicah, in o tem, katere ukrepe so države sprejele pri oblikovanju načrta o postopnem odpravljanju teh goriv.

Slika 5: Subvencije za fosilna goriva v različnih sektorjih v EU. Vir: Study on energy subsidies and other government interventions in the European Union (Študija o subvencijah za energijo in drugih poseganjih države v EU), 2022.

Priloga I – Ukrepi, sprejeti zaradi rasti cen energije od oktobra 2021

1. **Nabor orodij o cenah energije, 13. oktober 2021:**

   - **zagotavljanje podpore odjemalcem**, tudi na podlagi **izredne dohodkovne podpore** za odjemalce, ki trpijo zaradi energijske revščine; začasna, ciljno usmerjena **znižanja davčnih stopenj** za ranljiva gospodinjstva; odobritev začasnih **odlogov plačil računov**; sprejetje zaščitnih ukrepov za **preprečevanje izklopa iz omrežja**;
   - **zagotavljanje pomoči podjetjem ali industrijam** v skladu s pravili EU o državni pomoči;
   - **okrepitev navezovanja mednarodnih stikov na področju energije** za zagotovitev preglednosti, likvidnosti in prožnosti mednarodnih trgov;
   - **preiskovanje morebitnega protikonkurenčnega ravnanja** na energetskem trgu in okrepitev spremljanja gibanj na trgu ogljika;
   - olajšanje **širšega dostopa do pogodb o nakupu električne energije iz obnovljivih virov** in zagotavljanje podpore tem pogodbam na podlagi spremljevalnih ukrepov.

2. **Sporočilo o načrtu REPowerEU, 8. marec 2022:**

   - **potrošniki:** smernice, ki potrjujejo možnost **reguliranja cen v izjemnih okoliščinah** in določajo, kako lahko države članice **preusmerjajo prihodke** od visokih dobičkov energetskega sektorja in trgovanja z emisijami k odjemalcem;
   - **pravila o državni pomoči:** posvetovanje Komisije z državami članicami o potrebah po **novem začasnem kriznem okviru za državno pomoč** in področju uporabe tega okvira, da bi dodelili pomoč podjetjem, ki jih je prizadela kriza, zlasti podjetjem z visokimi stroški energije;

- **napoveduje** zakonodajni predlog za **uredbo o skladiščenju plina in načrt RePowerEU** ter ocenjuje možnosti za **optimizacijo zasnove trga električne energije**.

3. **Predlog uredbe o skladiščenju plina, 23. marec 2022**

- **zakonodajni predlog**, ki za naslednjo zimo uvaja **80-odstotno obvezno raven skladiščenja plina**;
- **sporočilo**, v katerem so navedene **možnosti za tržno intervencijo** na evropski in nacionalni ravni ter ocenjene prednosti in omejitve vsake možnosti;
- **uredba**, ki sta jo Evropski parlament in Svet sprejela **27. junija**.

4. **Platforma EU za nakup energije, 7. april 2022**

- prostovoljno sodelovanje držav članic pri **skupnih nakupih plina**, da bi zagotovili enakopravnejši dostop med državami članicami EU in podprla zanesljivost oskrbe z energijo;
- vzpostavitev **skupine za industrijsko svetovanje in petih regionalnih projektnih skupin**, da bi izboljšali razumevanje potencialnega povpraševanja, ki bi se upoštevalo v mehanizmu skupnih nakupov.

5. **Načrt REPowerEU, 18. maj 2022**

- **pospeševanje uvajanja obnovljivih virov energije:**
  - zvišanje krovnega cilja glede deleža obnovljivih virov energije do leta 2030 s 40 % na 45 %;
  - **priporočilo za pospešitev izdajanja dovoljenj za velike projekte obnovljivih virov energije**;
  - ciljno usmerjena **sprememba direktive o energiji iz obnovljivih virov**, da bi se energija iz obnovljivih virov priznala kot prevladujoči javni interes;
  - **strategija EU za sončno energijo**;
  - **pobuda za strešne sončne panele**;
  - **podvojitev stopnje uporabe toplotnih črpalk**;
  - določitev cilja glede **10 milijonov ton domače proizvodnje vodika iz obnovljivih virov** do leta 2030;
  - **akcijski načrt za biometan**;
- **varčevanje z energijo:**
  - zvišanje zavezujočega cilja glede energijske učinkovitosti do leta 2030 z 9 % na 13 %;
  - **sporočilo o varčevanju z energijo v EU** spodbuja povečanje prihrankov energije;
- **diverzifikacija oskrbe z energijo in zagotavljanje podpore mednarodnim partnerjem:**
  - **zunanja energetska strategija EU** krepi sodelovanje EU z mednarodnimi partnerji in njeno energetsko diplomacijo, kar zagotavlja diverzifikacijo oskrbe z energijo ter spodbuja zelen in pravičen energetski prehod.

6. **Varčujmo s plinom za varno zimo, 20. julij 2022**

- **uredba o zmanjšanju povpraševanja po plinu (predlog), 20. julij 2022:**

- določa cilj za vse države članice, da med 1. avgustom 2022 in 31. marcem 2023 **zmanjšajo povpraševanje po plinu za 15 %**;
- omogoča Komisiji, da po posvetovanju z državami članicami razglasi **„stanje pripravljenosti na ravni Unije“ glede zanesljivosti oskrbe z energijo**, s čimer vsem državam članicam naloži obvezno zmanjšanje povpraševanja po plinu;
- **uredba** na podlagi člena 122 PDEU, ki jo je Svet sprejel **27. julija**;

- **načrt za zmanjšanje povpraševanja po plinu, 20. julij 2022:**
  - določa ukrepe, načela in merila za **usklajeno zmanjšanje povpraševanja po plinu**;
  - vsebuje **smernice**, ki jih morajo **države članice** upoštevati pri načrtovanju omejitev;
  - spodbuja **nadomestitev plina z drugimi gorivi**, po možnosti čistejšimi viri energije;
  - spodbuja **splošno varčevanje z energijo v vseh sektorjih**.

7. Izredna tržna intervencija zaradi visokih cen električne energije (predlog), 14. september 2022

- predlaga, da si države članice prizadevajo, da bodo do 31. marca 2023 zmanjšale skupno povpraševanje po električni energiji vsaj za 10 %;
- določa začasno **zgornjo mejo prihodkov za podmejne** proizvajalce električne energije;
- določa začasni **solidarnostni prispevek** od presežnega dobička, ustvarjenega z dejavnostmi v sektorjih nafte, plina, premoga in rafinerij, preusmerjen v odjemalce energije;
- prvič omogoča **regulirane cene električne energije, nižje od stroškov,** in razširja regulirane cene tako, da bodo zajemale tudi mala in srednja podjetja;
- uredba na podlagi člena 122 PDEU, ki jo je Svet sprejel **30. septembra**.